

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

ТКАЧЕНКО ІРИНА СЕРГІЇВНА

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ АСИСТЕНТА ВИХОВАТЕЛЯ
В ГРУПІ КОМПЕНСУЮЧОГО ТИПУ**

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Галузь знань: 01. Освіта / Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістр

Науковий керівник

_____ О. В. Боряк,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

« ____ » _____ 2021 року

Виконавець

_____ І. С. Ткаченко

« ____ » _____ 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	9
1.1. Поняття та сутність інноваційних технологій в педагогіці.....	9
1.2. Взаємозв'язок вихователя і асистента вихователя в педагогічному процесі.....	16
1.3. Специфіка роботи асистента вихователя в групі компенсуючого типу...23	
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	29
2.1. Інноваційні технології в виховному процесі дітей з особливими освітніми потребами.....	29
2.2. Обґрунтування критеріїв і показників констатувального етапу дослідження.....	40
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	44
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	52
3.1. Інноваційні підходи до навчання дітей з особливими освітніми потребами.....	52
3.2. Інноваційні технології та методики спеціальної освіти як ресурс інклюзивної освіти.....	60
3.3. Шляхи вдосконалення роботи асистента вихователя в групі компенсуючого типу	65
Висновки до розділу 3.....	75
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79

ВСТУП

Актуальність. В даний час відбуваються конструктивні зміни в системі освіти. Сучасний етап модернізації системи дошкільної освіти можна охарактеризувати оновленням її змісту. Розвивається сучасна освіта в режимі інновації, яке зумовлює зміни різних елементів діяльності фахівців. Кадри дошкільної освіти, зокрема асистенти вихователя в даному процесі відіграють важливу роль. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю пошуку нових підходів, що забезпечують якість сучасної дошкільної освіти.

Поряд з певними досягненнями в діяльності закладів дошкільної освіти, якість навчально-виховної роботи ще не в повній мірі відповідає сучасним вимогам.

Демократизація суспільства з особливою гостротою поставила проблему оцінки професіоналізму будь-якого фахівця, в тому числі асистентів вихователів закладів дошкільної освіти. Від професійної компетентності і професійно важливих якостей багато в чому залежить впровадження в навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти педагогічних інновацій.

Зміни, що відбуваються в сфері освіти визначають необхідність підвищення вимог до вихователів і педагогів закладів дошкільної освіти, в тому числі і закладів дошкільної освіти з групами компенсуючого типу. Діяльність закладів дошкільної освіти з групами компенсуючого типу дещо відрізняється від діяльності інших видів закладів дошкільної освіти. Діяльність дошкільного навчального закладу пов'язана зі специфікою в організації професійної діяльності колективу, представленого різними категоріями співробітників: вихователів, асистентів вихователя, вчителів-логопедів, вчителів-дефектологів, педагогів-психологів, соціальних педагогів, лікарів та інших працівників. Удосконалення діяльності закладу дошкільної освіти потребує пошуку науково-обґрунтованих теоретичних

положень, методологічно вивіренних шляхів і засобів, педагогічних умов, що сприяють підвищенню ефективності управлінського процесу.

Педагогічні спеціальності переважно представлені жінками, а професія вихователя та асистента – найяскравіші тому приклади. Замислюючись про роботу в такій області, варто оцінити свою готовність до високого рівня навантажень і відповідальності. Найчастіше саме від вихователя та його асистента залежить, якою виросте дитина, які риси візьмуть гору в її характері. Для плідної роботи за таким профілем недостатньо знань, також має бути покликання до взаємодії з дітьми.

У вітчизняній педагогіці та психології проблема педагогічної діяльності детально розглядалася в роботах багатьох відомих учених, проте педагогічна значущість даної проблеми, її недостатня наукова розробленість, потреба педагогічного складу дошкільних закладів в науково-обґрунтованих рекомендаціях щодо вдосконалення педагогічної діяльності зумовили вибір теми цього дослідження.

Одним із важливих напрямків підвищення якості педагогічної діяльності вихователів, як показано в роботах І. Зимня, Н. Кузьміної, Л. Митіної, О. Панько, В. Сластеніна, А. Щербакова та інших, є пошук психологічних чинників забезпечення ефективної педагогічної діяльності.

В якості робочої гіпотези висунуто припущення про те, що успішність інноваційно-педагогічної діяльності вихователів та асистентів дошкільних закладів обумовлена не тільки їх педагогічною спрямованістю, рівнем сформованості педагогічних умінь, а й визначається значимістю і внеском зазначених умінь в професіоналізм педагогічної діяльності по використанню інновацій, а також комплексом професійно важливих психологічних якостей.

Це і зумовило вибір теми магістерської роботи – «Інноваційні технології в роботі асистента вихователя в групі компенсує чого типу».

Методологічна основа дослідження. Загальнонаукову методологію визначили діалектичні ідеї про взаємозв'язок розвитку теорії та практики, системний підхід до вивчення особистості. Конкретно-наукова методологія

магістерського дослідження включає базові положення дошкільної педагогіки (А. Волков, А. Запорожець, С. Козлова, Т. Маркова, та ін.), педагогічної психології (О. Рибалко, В. Якунін), психології розвитку (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Л. Головей, В. Мерлін, та ін.), наукові підходи до оцінки педагогічної діяльності (Н. Кузьміна, І. Машаров, А. Реан, Г. Хозяїнов та ін.), до професіоналізму діяльності та особистості викладача (Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Симонов та ін.), до формування і розвитку педагогічної майстерності (А. Барабанщиків, А. Биков, В. Сластьонін та ін.).

Зв'язок роботи з науковими темами. Дослідження виконано в межах колективної теми кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка: «Корекційно-реабілітаційна діяльність в сучасному освітньому просторі» (державний реєстраційний номер 0121U09109).

Мета дослідження – розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити методичні рекомендації використання інноваційних технологій у роботі асистента вихователя групи компенсуючого типу.

Завданням дослідження є:

1. Визначити теоретичні аспекти інноваційних технологій у виховному процесі ЗДО.
2. Виокремити специфіку роботи вихователя та асистента вихователя в групах компенсуючого типу ЗДО.
3. Експериментально дослідити впровадження інноваційних педагогічних технологій в ЗДО.
4. Запропонувати шляхи вдосконалення роботи асистента вихователя груп компенсуючого типу ЗДО.

Об'єкт дослідження – інноваційні технології в роботі асистента вихователя групи компенсуючого типу.

Предмет дослідження – методичні рекомендації використання інноваційних технологій в роботі асистента вихователя в групах компенсуючого типу ЗДО.

Методи наукового дослідження. Для реалізації поставлених у роботі завдань використовувалися такі методи: теоретичний аналіз соціологічної, психологічної, педагогічної, методичної та управлінської літератури, історичних матеріалів, нормативних документів; порівняльний аналіз; моделювання, опитувальні методики (анкетування), тестування; вивчення та узагальнення управлінського і педагогічного досвіду, аналіз нормативної, психолого-педагогічної документації груп компенсуючого типу; *емпіричні*: аналіз анамнестичних даних, психолого-педагогічний аналіз (анкетування, спостереження) з метою виявлення особистісних особливостей та особливостей психоемоційного стану дітей з особливими освітніми потребами; аналіз бесід, опитування фахівців з метою визначення стану особистісної та професійної готовності до роботи з дітьми цієї нозології; психолого-педагогічні експерименти констатувального та формувального характеру для визначення ефективності впровадження психолого-педагогічних умови процесу адаптації дітей з особливими освітніми потребами молодшого дошкільного віку до ЗДО; *методи обробки даних*: якісний аналіз та кількісна обробка результатів експерименту за допомогою методів статистики.

Елемент наукової новизни одержаних результатів дослідження полягає у тому, що :

- визначені та досліджені інноваційні технології навчання у роботі з дітьми з ООП;
- обґрунтовані методи та прийоми у логопедичній роботі з дітьми з ООП в інклюзивному середовищі;
- уточнено вплив застосування інноваційних технологій для дітей з мовними порушеннями

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що на основі експериментальних даних оцінена сформованість педагогічних умінь, їх структура, значимість і внесок в успішність інноваційно-педагогічної

діяльності асистентів вихователів закладів дошкільної освіти з різним рівнем педагогічної майстерності.

Практичну значимість магістерської роботи складають:

– рекомендації по оцінці сформованості професійно важливих якостей і педагогічної діяльності вихователів та їх асистентів ЗДО з урахуванням інноваційного компонента їхньої праці;

– рекомендації щодо вдосконалення якості педагогічної діяльності вихователів та їх асистентів в ЗДО з урахуванням різних рівнів їх педагогічної майстерності та успішності використання інновацій в роботі;

– критерії педагогічної майстерності вихователів та їх асистентів в ЗДО, які можуть бути використані для впровадження в виховний процес педагогічних інновацій.

Матеріали дослідження можуть використовуватися в практичній роботі вихователів дошкільних закладів освіти, центрів психолого-педагогічної допомоги сім'ям, як суб'єктам освітнього процесу; під час розробки змісту курсів на дефектологічних факультетах педагогічних ВНЗ; під час викладання навчальних дисциплін «Теорія і спеціальна методика виховання дітей з ППФР», в процесі професійної підготовки та перепідготовки педагогів, вихователів, дефектологів, психологів, тьюторів.

Апробація результатів дослідження здійснювалися шляхом виступів автора на науково-практичних конференціях:

- *міжнародних*: VII Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих учених «Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців» (25 травня 2020 р., м. Суми), VI Міжнародна науково-практична конференція «Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі» (24 листопада 2020 р., м. Суми);

I Міжнародного науково-практичного семінару зі спеціальної педагогіки «Соціально-правове забезпечення осіб з інвалідністю в реаліях сьогодення» (9-10 грудня, 2019 р., м. Суми).

Публікації. Результати проведеного дослідження висвітлено в 2-х наукових публікаціях: матеріалів міжнародних конференцій та одній одноосібній статті.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. У тексті містяться 10 таблиць. Основний зміст магістерської роботи викладено на 78 сторінках. Загальний обсяг магістерської роботи – 85 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Поняття та сутність інноваційних технологій в педагогіці

З поширенням інформаційних технічних засобів, прискоренням темпів розвитку суспільства, переходу до постіндустріального та інформаційного суспільства і при введенні освітніх стандартів нового покоління, з метою формування у дітей необхідних загальних і професійних компетенцій, постає проблема оптимізації і технологізації навчального процесу.

Сучасний етап розвитку суспільства ставить перед системою освіти України цілий ряд концептуально нових завдань, які обумовлені рядом факторів, таких як соціально-економічні, політичні, світоглядні.

Освіта – це те, з чого починається людина. У сучасному світі все менше людей, які вважають, що освіта їм не потрібна зовсім. В епоху розвитку інформаційних технологій ми стали більше акцентувати нашу увагу на всякі інновації, які здатні полегшити і спростити, а також удосконалити наше життя. Будь то дозвілля, побут і, звичайно ж, освіта. Зараз вчені і дослідники активно працюють над тим, щоб життя наше стало простіше і якісніше, так вони не обійшли стороною і питання освіти. Вже кілька років практикуються нововведення, введені для розвитку якісного навчання [30, с. 87].

Інновації – це наше майбутнє, саме тому необхідно прагнути до нового і постійно вдосконалюватися. Інформація – це те, що дозволяє нам «володіти світом», іншими словами, той, у кого є знання, править світом. Раніше доступ до інформації був обмежений, тут і відсутність мережі Інтернет, і цензура, а також заборона на певні теми і питання в суспільстві. Однак зараз інформація у відкритому доступі, що дозволяє будь-кому легко нею скористатися і застосувати її для своїх потреб [7, с. 11].

Найкращим з усіх відомих і найбільш ефективних способів вирішення проблем зараз можна назвати інформатизацію освіти. Вдосконалення комунікації призвело до прогресу з обміном інформацією. Поява нових інформаційних технологій, які пов'язані з прогресом комп'ютерної техніки та телекомунікаційних мереж, також дозволила зробити якісну інформацію та освітнє середовище як основу для вдосконалення, а також розробки новітньої системи освіти.

Мета технології як науки – це визначення зводу законів для використання його на практиці. Застосування ефективної освітньої діяльності вимагає набагато менше і часу, і матеріальних складових, щоб досягти певного підсумку і результату.

Інновації – це впровадження нового у що-небудь. Нові форми, методи і навички в різних областях, а саме в галузі освіти і науки. Так, будь-які соціальні та економічні впровадження можна приймати за інновації, до того часу, поки вони не отримали масовість, тобто послідовність поширення.

Будь-яка освіта в сучасному світі повинна розробляти механізми для інновацій, щоб знайти якомога більше творчих шляхів для вирішення найважливіших проблем, щоб сприяти перетворенню творчості в основний аспект існування людини.

Використання в педагогічній діяльності різних освітніх технологій дозволяє педагогам підвищити мотивацію дітей, практичну спрямованість занять, а, отже, домагатися гарантованих запланованих результатів у своїй педагогічній діяльності. На даний момент педагоги застосовують найрізноманітніші педагогічні інновації [8].

Інноваційна педагогічна технологія виявляє систему значущих умінь педагогів по організації впливу на того, хто навчається, пропонує спосіб осмислення технологічності педагогічної діяльності.

Впровадження інноваційних технологій в освітню діяльність, в кінцевому рахунку, приведе до підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. В свою чергу, підвищення якості, доступності, ефективності освіти,

її безперервний і інноваційний характер, зростання соціальної мобільності і активності дітей, їх залучення до різноманітного освітнього середовища роблять систему освіти важливим фактором забезпечення національної безпеки країни, зростання добробуту її громадян.

Говорячи про інноваційні підходи до освіти, необхідно зупинитися на таких поняттях, як «педагогічна технологія», «інновація», «інноваційна освітня технологія», «інновації в освіті». Впровадження інноваційних технологій в освітній процес буде сприяти підвищенню ефективності освіти, отже і більш якісну підготовку майбутніх випускників [14, с. 127].

Педагогічну технологію Б. Лихачов трактує як «сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу» [46, с. 253], а В. Сластьоніна дає таке визначення педагогічної технології – строго наукове проектування і точне відтворення гарантуючих успіх педагогічних дій [71, с. 187].

На думку В. Лазарева і М. Поташника, «інновація в освіті – це цілеспрямована зміна, що вносить в систему нові елементи, які викликають її перехід з одного стану в інший». Безперечно те, що інновація не повинна бути самоціллю, тобто інновація заради інновації. Вона впроваджується тільки тоді, коли в ній виникає необхідність, і завдяки якій відбудеться якісна зміна навчально-виховного процесу [69, с. 171].

Виділяють наступні напрямки інноваційних педагогічних технологій:

1. Інноваційний зміст, що сприяє розвитку компетенцій, загальної та професійної культури всіх суб'єктів освіти (педагогів і дітей).

2. Активні та інтерактивні форми, методи, засоби навчання і виховання, спрямовані на розвиток компетенцій та ефективну взаємодію всіх суб'єктів освіти.

3. Способи впровадження інноваційних технологій в освітній процес на основі гуманістичної, інформаційної, технологічної, організаційної та

комунікаційної складової.

Ці напрямки включають в себе інноваційні освітні технології, що передбачають підвищення якості та змісту освітнього процесу в освітньому закладі [6, с. 131].

Застосовуючи в практиці сучасні інноваційні технології, необхідно обов'язково враховувати:

1. Відповідність державним документам про освіту (державне замовлення; відповідність потребам країни, регіону, населеного пункту.
2. Відповідність інтересам педагогів та дітей.
3. Відповідність поставленим цілям і завданням;
4. Використання досягнень сучасної науки про людину.
5. Опора на передовий педагогічний досвід.

Вивчення практичної сторони взаємодії суб'єктів виховного процесу при визначенні технологічності дій педагога змушує пильніше придивитися до цієї взаємодії: визначити її підстави, структуру, функції, процесуальні та психологічні характеристики.

На сучасному етапі в багатьох навчальних закладах розробляються і використовуються як окремі програмні продукти навчального призначення, так і автоматизовані навчальні системи з різних предметів. Автоматизовані навчальні системи включають в себе комплекс навчально-методичних матеріалів (демонстраційних, теоретичних, практичних, контролюючих), комп'ютерні програми, які керують процесом навчання [37, с. 84].

Сучасне навчання вже важко уявити без цих технологій, які дозволяють розширити області застосування комп'ютерів в навчальному процесі. Застосування комп'ютерних технологій в системі освіти сприяє реалізації наступних педагогічних цілей:

- розвиток особистості учня, підготовка до самостійної продуктивної діяльності;
- реалізація соціального замовлення, обумовленого потребами сучасного суспільства;

– інтенсифікація освітнього процесу в школі.

Впровадження в освітній процес сучасних інноваційних педагогічних технологій дозволяє відпрацювати глибину і міцність знань в дітей, закріпити вміння і навички в різних областях діяльності, а також розвивати креативне мислення, вміння самостійно планувати свою навчальну, самоосвітню діяльність і виховувати звички чіткого дотримання вимог дисципліни в організації навчальних занять [4, с. 78].

Інноваційна освітня діяльність є ефективною формою організації навчального процесу, спрямованою на індивідуальний розвиток пізнавальних інтересів і творчих здібностей дітей.

Сучасне світовідчуття і стан освітньої системи характеризується все більшим зростанням ролі нетрадиційних технологій навчання. Засвоєння учнями знань за допомогою інноваційних технологій здійснюється набагато швидше на відміну від традиційних технологій, так як вони дозволяють поглиблювати і розширювати зміст навчальної дисципліни, що сприяє швидкому оновленню знань в дітей і використовувати більш ефективні методи навчання і працювати з учнями різного рівня базової підготовки.

У багатьох сферах діяльності, великого значення набувають соціальна відповідальність та оперативність в прийнятті рішень, мобільне реагування на нестандартні ситуації. Реалізації цих пріоритетних вимог сприяють педагогічні інновації [12, с. 53].

Інновації в освітній діяльності – це використання нових знань, прийомів, підходів, технологій і методів активного і інтерактивного навчання.

Основними перешкодами більш глибокої інтеграції інноваційних технологій в освітній процес є відсутність необхідних навичок інноваційної роботи у викладачів і недостатнє матеріально-технічне забезпечення освітнього закладу.

Впровадження інноваційних технологій в освітній процес є особливо важливим і актуальним, так як вони спрямовані, перш за все, на підвищення

якості освіти шляхом розвитку у дітей творчих, креативних здібностей і самостійності, яку вони проявляють в процесі прийняття рішень, що, в кінцевому рахунку, призведе до підвищення особистісної самооцінки учня.

Таким чином, використання інновацій в педагогічному процесі – це прямий шлях до інтеграції освіти, основною метою інноваційної діяльності стає якісна зміна особистості дітей в порівнянні з використовуваною протягом багатьох років традиційною системою, що представляє собою пряму трансляцію знань викладач - учень. Крім того, інновації повинні стати основним інструментом поліпшення якості освіти в сучасному навчальному закладі.

На сучасному етапі освіта спрямована, перш за все, на розвиток особистості, підвищення її активності і творчих здібностей, а, отже, і на розширення використання методів самостійної роботи дітей, самоконтролю, використання активних форм і методів навчання, всього цього можна домогтися тільки при наявності інтересу у дітей до навчання. Активізація пізнавальної діяльності – це постійний процес спонукання до цілеспрямованого навчання [22, с. 85].

Сучасному педагогу у своїй роботі необхідно використовувати різні шляхи активізації, поєднуючи різноманітні форми, методи, засоби навчання, які стимулюють активність і самостійність дітей, впроваджувати в освітній процес інноваційні педагогічні технології.

Педагогу домогтися гарних успіхів у навчанні можна тільки шляхом підвищення інтересу до свого предмету. З метою розвитку у дітей інтересу до вивчення дисципліни необхідно використовувати як традиційні методи навчання із застосуванням прийомів, що сприяють спонуканню дітей до практичної та розумової діяльності; формування та розвитку пізнавальних інтересів і здібностей; розвитку творчого мислення, так і елементи інноваційних технологій (елементи проблемного, особистісно-орієнтованого навчання, інформаційно-комунікативних технологій та інші).

При всій наявності і різноманітті технологій для навчання основне завдання викладання все ж покладається на педагога. Педагог зараз і педагог раніше – це абсолютно різні професії. Звичайно, є і схожі риси, але їх залишилося зовсім небагато. Так, якщо раніше викладач був носієм інформації і прямим його джерелом для учня, то зараз між учнями і педагогом прірва зі всіляких різноманітних ресурсів, і роль вчителя як такого йде на задній план. Необхідність інноваційної педагогічної спрямованості в сучасних реаліях суспільства, культури, освіти визначається рядом обставин. Розглянемо їх більш детально, щоб більш детально розібратися в даному аспекті.

Перше – це посилення гуманітаризації змісту освіти, зміна обсягу в освітніх матеріалах, введення нових предметів. У подібній ситуації істотно зростає значення і авторитет педагогічного знання вчителів.

Друге – це зміна ставлення вчителя до факту розробки і застосування інновацій у викладанні. Інакше кажучи, педагог обмежений не тільки при самостійному виборі нових програм, підручників, посібників, а й у використанні нових підходів і методів навчання. Раніше були повні обмеження до використання запропонованих інновацій, зараз же все стає вибірковішим, і має ознайомчий характер. Саме тому важливим напрямком у освітніх закладах, органах освіти стали саме аналіз та оцінка педагогічних нововведень вчителів, створення умов для їх успішного та плідного розвитку та застосування нововведень у навчальну програму.

Третє – це поява спеціалізованих освітніх закладів в умовах ринкової економіки, створення нових типів навчальних закладів, у тому числі недержавних і створення реальної ситуації їх конкурентоспроможності.

Як бачимо, освіта сама по собі має представлятися яким-небудь нововведенням. Якщо педагог буде застосовувати якісь нововведення в процесі навчання, то заняття видозміниться, воно зможе затягнути і захопити дитину. Педагог зробить процес навчання дітей більш цікавим, насиченим настільки, що вони будуть з радістю і трепетом чекати наступних занять. Під

час використання всіляких засобів технологічного процесу педагог відкриває нові можливості і підходи в навчанні. Так, використання комп'ютерів, нових програмних забезпечень і різних аудіо і відео ресурсів дозволяє сформувати у дитини цілісний погляд на світ і світові інновації. І, як підсумок, ми бачимо прогрес у навчанні. Діти стають більш розвиненим, а їх розвиток йде набагато швидше, так як інновації допомагають їм заощадити час на чомусь непотрібному і займатися суто розвитком, що не може не радувати і педагога, і батьків, і навіть самих дітей. Тому ми вважаємо, що інновації – це необхідність для кожного освітнього закладу [30, с. 117].

Отже, навчальне заняття в сучасних умовах навчання повинно бути побудовано в поєднанні зі спеціально організованою діяльністю і звичайним міжособистісним спілкуванням. Таким чином, через особистісний план спілкування на занятті реалізується облік вікових, психологічних особливостей дітей і їх готовність до розширення кола спілкування, до співпереживання проблем дорослих, прагнення до самоствердження.

Застосування інноваційних педагогічних технологій у навчальному процесі – це перспективна діяльність, але можна зіткнутися з низкою складнощів і проблем. У наявних методичних розробках інноваційні аспекти викладені узагальнено, на високому рівні абстракції і кожен викладач починає творити по-своєму розумінню, тобто як він це розуміє. Але не завжди під силу педагогу створити теоретично і практично виправдану інновацію, апробувати її в умовах сучасного навчання [23, с. 38].

1.2. Взаємозв'язок вихователя і асистента вихователя в педагогічному процесі

Вихователь ЗДО – фахівець і працівник дошкільного закладу, в чій обов'язки входить забезпечення всебічного розвитку дітей, навчання і виховання. Відвідування ЗДО – перша ступінь обов'язкової загальної освіти в Україні.

Професійні інтереси вихователя ЗДО повинні включати:

- вивчення тематичної літератури, досліджень з питань педагогіки та психології;
- потребу в постійному саморозвитку і самоосвіті;
- зацікавленість в майбутньому країни, розвитку суспільства; огляд інноваційних методик виховання.

ЗДО – другий соціальний інститут, з яким стикається дитина. База особистості формується до п'яти років. Педагоги ЗДО формують майбутнє покоління, впливають на розвиток країни, вносять свою лепту в цінності і переконання суспільства.

Вихователь – творча професія. Йому не грозить занудьгувати від одноманітності буднів або дефіциту спілкування. Але це також робить фахівця вразливим до емоційного вигорання. Робота проходить в умовах підвищеної відповідальності. Іноді трапляються стресові і конфліктні ситуації [28, с. 17].

Вихователь несе моральну і матеріальну відповідальність, але наочні результати роботи, слова подяки від батьків і вид щасливих дітей надихають. Головна перевага професії – соціальна значимість і затребуваність.

Безумовна любов до дітей – обов'язкова і головна умова для успішної роботи вихователя.

Хороший сучасний вихователь також повинен володіти наступними якостями:

- терплячість;
- відповідальність;
- стриманість;
- доброта;
- розсудливість;
- психічна стійкість і врівноваженість;
- стресостійкість;

- активність;
- оптимізм;
- комунікабельність;
- мобільність;
- грамотна і виразна мова;
- ерудованість;
- уважність;
- організаторські здібності;
- здатність приймати швидкі і складні рішення.

Вихователю належить спілкуватися не тільки з дітьми, але і їх батьками. У цій системі відносин частіше виникають протиріччя. Тому треба вміти вирішувати конфлікти і знаходити підхід до різних людей. Це неможливо без базових знань психології. Ази вікової, соціальної та педагогічної психології включені в програму підготовки вихователів. Але не менше значення має доброзичливість особистості. Важливо, щоб вихователь не був конфліктною і злопам'ятною людиною [28, с. 19].

Відносно дітей вихователь наділений наступними обов'язками:

- організація та проведення розвиваючих занять і розважаючих ігор;
- збереження здоров'я і безпеки вихованців;
- співпраця з сім'єю в інтересах дитини;
- підтримка ініціативи і самостійності дітей;
- розкриття творчого потенціалу кожної дитини;
- прилучення дітей до життя в суспільстві, допомога в засвоєнні норм і цінностей;
- всебічний гармонійний розвиток вихованців;
- організація прогулянок;
- запобігання травмонебезпечних ситуацій;
- прийом дітей в садок і передача батькам в кінці дня;
- організація заходів, виставок, екскурсій;
- консультація батьків.

Головний вид діяльності дошкільнят – гра. У молодших групах вона включає в собі маніпуляції з предметами, а у старших – сюжетно-рольові уявлення. Вихователь зобов'язаний враховувати не тільки вікові особливості, але індивідуально-психологічні. До кожної дитини потрібен персональний підхід [36, с. 177].

Асистент вихователя бере активну участь у навчально-виховному процесі, безпосередньо взаємодіє з дітьми.

Асистент вихователя – це всебічна підтримка дошкільнят в навчально-виховному процесі та надання посильної допомоги колегам-вихователям.

Асистент вихователя – це перший і головний помічник вихователя, тому до професії пред'являється ряд обов'язкових кваліфікаційних вимог.

Асистент вихователя повинен мати вищу педагогічну освіту та пройти курсову підготовку щодо роботи в умовах інклюзії.

Асистент вихователя безпосередньо підпорядковується завідувачеві ЗДО, працює у співпраці з вихователями інклюзивної групи.

У своїй діяльності асистент вихователя керується Конституцією та Законами України, указами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України, органів управління освітою всіх рівнів з питань освіти й виховання дітей, запровадження інклюзивної освіти, правилами та нормами охорони праці, санітарно-технічним, техніки безпеки і пожежної безпеки, а також Статутом і локальними правовими актами ЗДО (зокрема, Правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами, розпорядженнями директора, цією посадовою інструкцією), трудовим договором (контрактом) [1].

Асистент вихователя дотримується конвенції ООН про права дитини.

Завдання та обов'язки асистента вихователя:

– Організаційна:

- допомагає в організації навчально-виховного процесу в групі з інклюзивним навчанням;
- надає допомогу вихованцям з особливими освітніми потребами в організації робочого місця;

- проводить спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб;
- допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю дитини;
- співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану;
- забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання і праці;
- веде педагогічну документацію.
 - Навчально-розвивальна:
- співпрацюючи з вихователями інклюзивної групи, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб дітей;
- здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію дітей;
- сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану;
- стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їхньої участі у науковій, технічній, художній творчості;
- створює навчально-виховні ситуації оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому.
 - Діагностична:
- разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку, вивчає особливості діяльності й розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оцінює навчальні досягнення дитини;
- оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку дитини.
 - Прогностична:

- на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку.

- Консультативна:

- постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу;

- інформує вихователів та батьків про досягнення дитини.

- Систематично обмінюється інформацією з питань інклюзивного навчання, які належать до його компетентності, з адміністрацією, вихователями, вчителями-дефектологами, з яким співпрацює, практичним психологом, батьками дитини з ООП, іншими учасниками навчально-виховного процесу [34, с. 18].

Основний принцип роботи асистента вихователя – приймати дитину такою, якою вона є.

Незалежно від того, в якій віковій групі працює асистент вихователя, йому завжди потрібна наявність таких особистих якостей, як терпіння, ввічливість, спокій, вміння похвалити, направити і надати допомогу.

В процесі дорослішання дошкільнят, обов'язки асистента вихователя стають все більш складними і різноманітними. При цьому важливо дотримуватися принципу індивідуального підходу до дітей, а також вміти знаходити спільну мову з різними дітьми.

Енергійність, ентузіазм і замученість – головні помічники асистента вихователя.

Взаємодія вихователя з асистентом вихователя, а також із фахівцями в дошкільньому закладі є невід'ємною ланкою успішного навчання і виховання дітей.

Вихователь організовує поточне і перспективне планування діяльності педагогічного колективу дошкільнього навчального закладу, аналізує виконання навчально-методичної та виховно-освітньої роботи та розробляє пропозиції щодо підвищенню її ефективності.

Взаємодії вихователя з асистентом вихователя ЗДО нерозривні протягом всього освітнього процесу. Вихователь надає допомогу асистенту вихователя в освоєнні та розробці інноваційних програм і технологій, допомагає здійснити підготовку до атестації. Спільно вживаються заходи щодо оснащення груп сучасним обладнанням, наочними посібниками та технічними засобами навчання, поповнення їх навчально-методичною, художньою та періодичною літературою [26, с. 119].

Здійснюється робота щодо дотримання в освітньому процесі норм і правил пожежної безпеки, дорожнього руху, поведінки на вулиці.

Загалом методична робота орієнтується на нові знання, які в процесі стають суб'єктивно значимими для вихователя та асистента вихователя, забезпечує оптимальне прогнозування, розвиток конкретної ситуації, згодом позитивно впливає на дитину і вихователя та його асистента.

Підвищенню професійної компетентності вихователя та його асистента сприяє їх участь в роботі, яка розвиває самостійність професійного мислення, аналітичні та проектні вміння.

Особлива значимість методичної роботи обумовлена розвитком сучасної дошкільної освіти, що вимагає від вихователів пошуку нових, ефективних форм її організації, а від педагогів дошкільних навчальних закладів гнучкого реагування на мінливу ситуацію, що робить необхідним постійне підвищення професійної компетентності. Водночас, здійснюючи методичну роботу, потрібно подбати про вихователя – створити умови для перепідготовки, продумати, як усунути перевантаження, підготувати його до нової місії професійно і морально, щоб не «зламати» його або, навпаки, не залишити його з думкою, що нічого особливо не змінюється.

Метою методичної роботи є створення оптимальних умов для безперервного підвищення рівня загальної та педагогічної культури вихователя та асистента вихователя, здійснення обміну досвідом між членами педагогічного колективу, виявлення і пропаганда педагогічного досвіду.

Роль асистента вихователя в виховному процесі неоціненна і відповідальна. Ось чому так важливо, щоб асистент вихователя мав необхідний набір компетенцій для забезпечення належного рівня виховання дошкільнят.

1.3. Специфіка роботи асистента вихователя в групі компенсуючого типу

Дошкільний навчальний заклад з групами компенсуючого типу, точно так же, як і звичайний навчальний заклад, намагається підготувати малюка до школи і створити початкову основу для адаптації дитини в соціумі. Проте, різниця між середньостатистичним дошкільним навчальним закладом і установою з групами компенсуючого виду все ж є і проявляється вона в деяких моментах.

Цілком очевидно, що кожна дитина потребує індивідуального підходу, який повинен стосуватися не тільки особистих взаємин, а й виховання / навчання. Оскільки єдиного методу виховання, відповідного абсолютно для всіх дітей, не існує, сучасна система освіти намагається оперативно реагувати на потреби підростаючого покоління і створювати все нові і нові форми виховання / навчання, а також види освітніх організацій. У тому числі, для того щоб створити комфортні умови для дітей, що мають певні проблеми зі здоров'ям, були створені спеціальні компенсуючі дошкільні навчальні заклади [42, с. 27].

Вихованці дошкільного навчального закладу компенсуючого типу не мають будь-яких інтелектуальних відхилень, але через слабе здоров'я, неувважності уваги або поганої пам'яті направляються в даний заклад саме для того, щоб їм поправили здоров'я, що в майбутньому дозволить їм більш успішно навчатися за шкільною програмою.

Дошкільний навчальний заклад утворює окремі групи дітей з наповнюваністю в межах 12-15 чоловік. У кожній групі для дітей

створюються максимально комфортні умови, виходячи з їх індивідуальних особливостей і можливостей [5, с. 30].

Поряд зі зміцненням здоров'я дитини і зміцненням її нервово-психічного стану, в дошкільних навчальних закладах передбачено проведення заходів, спрямованих на організацію повноцінного навчання дітей, але з урахуванням здібностей кожної дитини. Фахівці такого дошкільного закладу організовують режим і методи навчання дітей таким чином, щоб вони обов'язково були поєднані з коригуванням здоров'я всіх дітей.

З усього перерахованого вище можна зробити висновок, що заклад дошкільної освіти з групами компенсуючого типу за фактом є яскравою ілюстрацією того, як повинен виглядати індивідуальний підхід до кожної дитини в дошкільному закладі.

Пріоритетним напрямком роботи дитячого дошкільного навчального закладу з групами компенсуючого типу є здійснення кваліфікованої корекції недоліків у фізичному і психічному розвитку дітей. Психолого-педагогічна діяльність такого закладу націлена на досягнення державних вимог до якості дошкільної освіти, подолання і попередження вторинних порушень розвитку у дітей, забезпечення рівних стартових можливостей [9, с. 7].

Зміст корекційно-освітньої роботи відповідно до державних вимог включає сукупність освітніх областей, які забезпечують різнобічний розвиток дітей з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей за основними напрямками розвитку:

- фізичний;
- соціально-особистісний;
- пізнавально-мовний;
- художньо-естетичний.

Основні завдання групи компенсуючого типу:

- корекція порушень усного мовлення дітей: формування правильної

вимови, розвиток лексичних і граматичних засобів мови, навичок зв'язного мовлення;

- своєчасне попередження виникнення порушень читання та письма;
- активізація пізнавальної діяльності дітей;
- пропаганда логопедичних знань серед педагогів, батьків.

З урахуванням специфіки дошкільного навчального закладу в роботу включаються ще два напрямки: діагностичний та корекційно-розвиваючий. Результати дослідження і моніторингу психічного та емоційно-особистісного розвитку служать підставою для цілеспрямованої корекційно-розвиваючої роботи з дітьми.

Реалізуючи пріоритетні корекційно-розвиваючі завдання, колектив дитячого дошкільного закладу вирішує і традиційні завдання дошкільної освіти: розвиток дітей, дошкільне виховання і освіту через провідну дитячу діяльність – гру.

Таким чином, основною метою корекційно-розвиваючого навчання і виховання в дитячому садку є створення оптимальних умов для ампліфікації розвитку емоційно-вольової, пізнавальної, рухової сфери, розвитку позитивних якостей особистості дитини [10, с. 31].

Корекційно-педагогічний вплив направлений на подолання:

- затримки психічного розвитку;
- мовних порушень і вторинних проявів;
- соціально-особистісний розвиток дитини;
- на формування певного кола компетенцій, необхідних для успішної соціалізації та підготовки до навчання в школі (масовому класі або класі компенсуючого навчання) залежно від індивідуальних можливостей і здібностей.

Основні завдання вихователя та асистента вихователя, а також всього педагогічного колективу в організації педагогічного процесу в умовах дитячого садка з групами компенсуючого виду :

- охорона життя і здоров'я дітей, формування основ здорового способу життя;
- збереження і зміцнення фізичного, психічного і психологічного здоров'я дітей;
- реалізація права дитини на освіту, корекцію (компенсацію) недоліків розвитку з урахуванням індивідуальних особливостей і можливостей;
- надання психолого-педагогічної допомоги та соціальної підтримки сім'ї у вихованні дітей, підвищення педагогічної компетентності батьків;
- реалізація програмного змісту в умовах наступності роботи вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда, педагога-психолога та вихователів.

Вихователі, асистенти вихователя, педагоги спільно вирішують ряд спеціальних завдань:

- забезпечують необхідні санітарно-гігієнічні умови і спеціальне розвиваюче середовище, створюють атмосферу психологічного комфорту;
- сприяють гармонізації розвитку особистості дитини, моторного, інтелектуального, комунікативного, естетичного розвитку в залежності від індивідуальних психічних і фізичних особливостей і можливостей дитини;
- вибудовують індивідуальні корекційно-освітні маршрути на основі результатів вивчення особливостей розвитку дітей, їх потенційних можливостей і здібностей;
- реалізують спеціальні заходи з профілактики вторинних порушень розвитку;
- готують дітей до навчання на наступній ступені освіти;
- цілеспрямовано вивчають особливості розвитку кожної дитини з метою вироблення рекомендацій щодо індивідуалізації умов шкільного навчання в загальноосвітній школі, школі з психологічним або логопедичним супроводом, класі компенсуючого навчання та ін.;
- взаємодіють з сім'єю за погодженням методів виховання і навчання, створенню оптимальних умов в сім'ї (ігри та іграшки, виховання,

оздоровлення та ін.), що сприяють розвитку дітей, подоланню недоліків розвитку;

– взаємодіють зі сторонніми організаціями (медичними, освітніми, громадськими, соціальними, науковими та іншими установами) для ефективної реалізації завдань освітньої програми.

Для освоєння дітьми освітніх областей застосовується розподіл завдань між усіма педагогами, які працюють в даній віковій групі з урахуванням специфіки кожної освітньої області.

Завдання реалізуються не тільки в рамках безпосередньо освітньої діяльності (спільної з дорослими або самостійної), а й при проведенні режимних моментів відповідно до специфіки дошкільної освіти.

Ще однією умовою ефективної роботи є активне включення в корекційно-педагогічний процес сімей вихованців. Педагоги підвищують педагогічну компетентність членів сімей вихованців дошкільного навчального закладу, навчають методам і прийомам взаємодії з дитиною в умовах сім'ї. Психолог за запитом сім'ї надає психологічну допомогу. Взаємодія між педагогами дитячого садка і сім'ями вихованців реалізується в рамках соціального партнерства і відповідальності [31, с. 78].

Для досягнення максимальної ефективності, при проведенні корекційно-освітньої роботи з дітьми вихователі, їх асистенти та педагоги враховують:

- інформацію про їх здоров'я;
- мікросоціальні умови виховання в сім'ї;
- вік дитини, в якому розпочата спеціалізована медична і психолого-педагогічна допомога;
- передбачувану тривалість перебування дитини в дошкільному навчальному закладі та ін.

Висновки до розділу 1

В умовах освітніх реформ особливого значення в навчальній освіті набула інноваційна діяльність, спрямована на введення різних педагогічних нововведень. Вони охопили всі сторони дидактичного процесу: форми його організації, зміст і технології навчання, навчально-пізнавальну діяльність.

Асистент вихователя повинен мати вищу педагогічну освіту та пройти курсову підготовку щодо роботи в умовах інклюзії.

У своїй діяльності асистент вихователя керується Конституцією та Законами України, указами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України, органів управління освітою всіх рівнів з питань освіти й виховання дітей, запровадження інклюзивної освіти, правилами та нормами охорони праці, санітарно-технічним, техніки безпеки і пожежної безпеки, а також Статутом і локальними правовими актами дошкільного закладу.

Взаємодії вихователя з асистентом вихователя навчального дошкільного закладу нерозривні протягом всього освітнього процесу. Вихователь надає допомогу асистенту вихователя в освоєнні та розробці інноваційних програм і технологій, допомагає здійснити підготовку до атестації. Спільно вживаються заходи щодо оснащення груп сучасним обладнанням, наочними посібниками та технічними засобами навчання, поповнення їх навчально-методичною, художньою та періодичною літературою.

Пріоритетним напрямком роботи дитячого дошкільного навчального закладу з групами компенсуючого типу є здійснення кваліфікованої корекції недоліків у фізичному і психічному розвитку дітей. Психолого-педагогічна діяльність такого закладу націлена на досягнення державних вимог до якості дошкільної освіти, подолання і попередження вторинних порушень розвитку у дітей, забезпечення рівних стартових можливостей.

РОЗДІЛ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Інноваційні технології в виховному процесі дітей з особливими освітніми потребами

Сучасна система освіти безперервно зазнає змін і піддається систематичній модернізації. Особливо помітно це стало для педагогів в останнє десятиліття. В освіті змінюються стандарти, вимоги і, відповідно, це не може не відобразитися на професійній діяльності педагога. Викладачі змушені стежити та встигати за змінами, що відбуваються, і займатися пошуком і застосуванням нових педагогічних технологій освіти, які допоможуть досягти максимально можливого позитивного результату педагогічної діяльності і приведуть до більш успішної реалізації інклюзивної освіти [32, с. 85].

На сьогоднішній день ключовим питанням модернізації освіти є підвищення її якості, приведення у відповідність зі світовими стандартами. Сьогодні у сфері освіти виділяється велика кількість інновацій різного характеру, спрямованості і значущості, проводяться великі або малі державні реформи, впроваджуються нововведення в організацію і зміст, методикау і технологію викладання.

Термін «особливі освітні потреби» не так давно з'явився в сучасному суспільстві. За кордоном він увійшов в масове вживання раніше. Поява і поширення поняття особливих освітніх потреб (ООП) говорить про те, що суспільство намагається допомогти дітям, життєві можливості яких обмежені, а також тим, які з волі обставин потрапили у важку життєву ситуацію. Соціум починає допомагати таким дітям адаптуватися в житті.

Дитина, що має особливі освітні потреби, – це вже не та, у якої спостерігаються аномалії і порушення в розвитку. Соціум відходить від поділу дітей на «нормальних» і «ненормальних», оскільки між цими поняттями існують досить примарні межі. Навіть при самих звичайних здібностях у дитини може спостерігатися відставання в розвитку, якщо їй не приділяється належна увага з боку батьків і суспільства.

Особливі освітні потреби – це поняття, яке повинно поступово витіснити з масового вживання такі терміни, як «аномальний розвиток», «порушення розвитку», «відхилення в розвитку». Воно не визначає нормальність дитини, а акцентує увагу на тому, що вона не особливо відрізняється від інших членів суспільства, але має потреби в створенні особливих умов для її навчання. Це зробить її життя більш комфортним і максимально наближеним до того, яке ведуть звичайні люди [29].

Зазначимо, що діти, які мають особливі освітні потреби – це не тільки назва для тих, хто страждає від психічних і фізичних порушень, але також і для тих, хто їх не має. Наприклад, коли необхідність в спеціальній освіті виникає під впливом будь-яких соціокультурних факторів.

Контингент дітей, що мають ООП, сучасна наука розділяє на три групи: з характерними обмеженими можливостями за станом здоров'я; зіткнулися з труднощами при навчанні; живуть в несприятливих умовах.

Тобто в сучасній дефектології термін має таке значення: особливі освітні потреби – це умови розвитку дитини, якій потрібні обхідні шляхи, щоб досягти тих завдань розвитку культури, які при звичайних умовах виконуються стандартними способами, вкоріненими в сучасній культурі.

В даний час все більше і більше дітей потребують додаткових стимулюючих занять з корекції пізнавальних функцій. Розвиток пізнавальної діяльності не є самоціллю. Вчити мислити необхідно не для того, щоб дитина вміла робити це, а для того, щоб вона могла краще орієнтуватися в навколишньому світі, організовувати своє життя, стати ще більш самостійною. Це актуалізує питання застосування інноваційних

педагогічних технологій у практиці психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивної освіти [26, с. 119].

Термін «інклюзія» в перекладі з англійської мови означає включеність. Інклюзивна освіта (фр. *Inclusif* – включає в себе, лат. *include* – укладаю, включаю). Інклюзивна освіта – це така специфічна організація процесу навчання, при якій всі діти, незалежно від їх фізичних, психічних, інтелектуальних, культурно-етнічних, мовних та інших особливостей, включені в загальну систему освіти і навчаються за місцем проживання разом зі своїми однолітками без інвалідності в одних і тих же загальноосвітніх школах [17, с. 118].

Інклюзивне навчання в загальноосвітніх навчальних закладах реалізує права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство, залучення батьків до участі в навчально-виховному процесі.

На сьогоднішній день інклюзивна освіта поступово поширюється в усьому світі і є новою актуальною стратегією освіти, яка має свої як позитивні, так і негативні сторони.

Ключове значення має зміна культурних традицій населення, оскільки негативне, неприязне ставлення до осіб з особливими освітніми потребами в масовій свідомості перешкоджає просуванню найбільш позитивних заходів, в тому числі впливає на формування обсягу і якості соціальних послуг і визначає становище цих осіб, включаючи їх права і можливості.

Головним завданням інклюзивної освіти є створення сприятливих умов у загальноосвітній школі для кожної дитини. Необхідно також психологічно підготувати батьків, педагогів і здорових дітей до того, що вони будуть вчитися в одному класі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Основними труднощами на даному етапі розвитку інклюзивної освіти стали неготовність самих дітей з ООП до спільного навчання зі здоровими однолітками, небажання батьків, які виховують таких дітей, зрозуміти про неможливість застосування інклюзивного навчання до кожної дитини без

винятку і неготовність батьків здорових дітей прийняти в клас дітей з обмеженим освітніми можливостями [19, с. 127] .

Розуміючи, що неодмінною умовою інтеграції є комфортна атмосфера організації освіти, що гарантує благополучне емоційно-психологічний стан кожного учасника освітнього процесу, організовані заходи щодо взаємної співпраці вчителів масових загальноосвітніх шкіл із колегами спеціальних (корекційних) організацій утворень, які вже мали певний досвід роботи з дітьми даної категорії.

На базі спеціальних шкіл відкриті методичні майданчики та ресурсні центри для надання методичної та практичної допомоги педагогам, які працюють з дітьми з ООП. З впровадженням інклюзивної освіти змінилася роль кабінетів психолого-педагогічної корекції: вони стали виконувати роль районних методичних центрів для педагогів, які працюють з дітьми з обмеженими можливостями, вести роботу по забезпеченню зовнішньої корекційної підтримки дітям, які навчаються в загальноосвітніх школах і виховуються в масових дитячих садах.

На даний час в Україні затверджено комплекс заходів щодо подальшого розвитку інклюзивної освіти. Ці заходи передбачають перевизначення ролі шкільних психолого-медико-педагогічних консилиумів, збільшення охоплення дошкільною та позашкільною освітою дітей з особливими потребами, розширення мережі класів корекційно-розвиваючого навчання, логопедичних пунктів, кабінетів психолого-педагогічної корекції та реабілітаційних центрів.

Психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів щодо створення всіма суб'єктами освітнього процесу соціально-психологічних і педагогічних умов для надання допомоги і підтримки дитини з ООП у вирішенні завдань її розвитку, навчання, виховання і соціалізації в інклюзивному освітньому просторі [34, с. 19].

Для успішного психолого-педагогічного супроводу дітей необхідний комплексний підхід, що передбачає узгоджену діяльність супроводжуючих

фахівців різного профілю (логопед, соціальний педагог, психолог, дефектолог), а також активне залучення батьків в інклюзивний освітній простір.

Система психолого-педагогічного супроводу в умовах загальноосвітніх установ виконує ряд функцій. Функція компенсації полягає в створенні умов, що дозволяють забезпечити розвиток дитини з ООП поряд зі здоровими дітьми, але з використанням для цього інших засобів і обхідних шляхів з урахуванням перетворення мінусів дефекту в плюси компенсації (Л. Виготський). Наступна функція – функція стимуляції, яка спрямована на активізацію дитини в процесі спілкування в суспільстві здорових однолітків. Розвиваюча функція передбачає створення умов для оптимальної соціалізації дітей з ООП в мікросоціумі. Корекційно-розвиваюча функція виступає процесом психолого-педагогічної підтримки, маючи на увазі корекцію травмуючих впливів на дитину і нейтралізацію факторів, що викликають вторинні або психологічні наслідки дефекту.

Здійснення психолого-педагогічного супроводу учня з ООП в масовому ЗДО сприяє соціалізації вихованця і успішному засвоєнню навчального матеріалу. При цьому потрібне дотримання ряду умов: прийняття факторів, що обумовлюють наявність у дитини особливих освітніх потреб, і їх вплив на специфіку оволодіння навчальної програми та участь в житті суспільства; орієнтацію на суб'єктне включення дитини та її сім'ї в загальний процес освітньої інклюзії. І нарешті, створення особливої форми життєдіяльності дитини – спеціального розвиваючого середовища, організація якого залежить від супроводжуваних дорослих.

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах ЗДО слід вести в чотирьох напрямках.

– У рамках першого (адаптаційний етап) необхідно провести роботу з дитиною та членами її сім'ї на етапі вступу до ЗДО.

– Другий напрямок має на меті надання психолого-педагогічної підтримки дитині в ЗДО з метою розвитку її комунікативної компетентності, розширення соціального простору [26, с. 122].

– В основі третього напрямку покладено надання індивідуальної психолого-педагогічної допомоги дитині з особливими освітніми потребами в процесі її розвитку в умовах ЗДО.

– Четвертий напрям передбачає роботу з колективом педагогів.

На першому етапі дитині і її сім'ї повинна бути надана конкретна допомога на основі індивідуальної програми, яка складається при безпосередній участі сім'ї і всієї команди фахівців, що працюють з нею. При складанні програми враховується рівень можливостей дитини на даному етапі, її інтереси, бажання, можливості освоєння психологічного і життєвого простору, найближче психологічне оточення (коло спілкування). Включення сім'ї в реабілітаційну роботу з дитиною і корекція сімейних відносин вимагають на етапі адаптації найбільшої уваги як від психолога і педагога, так і від усіх фахівців, включених в команду. Фахівці надають батькам психотерапевтичну допомогу, здійснюють медико-психологічне консультування батьків, проводять заняття з матір'ю по її навчанню методам спостереження за психічним розвитком дитини, оволодінню прийомами емоційних контактів з дитиною і формами сенсорно-перцептивних взаємодій, що стимулюють її психічний розвиток. Особливе місце тут займає проведення психокорекційних занять і консультацій зі згладжування, зняття тривоги і почуття провини у батьків, а також навчання раціональним методам догляду за дитиною. Фахівцям необхідно підготувати сім'ю і саму дитину до її вступу до школи, що передбачає роботу над підвищенням рівня психологічної стійкості майбутнього учня і його сім'ї до негативних тенденцій і впливів суспільства, над формуванням сприйняття хвороби як певного життєвого стилю і поведінки.

Метою другого напрямку психолого-педагогічного супроводу є створення спеціальної розвиваючого середовища, в якому дитина відчуває

себе комфортно і може реалізувати наявні у неї можливості. До форм спеціальної розвиваючої психологічного середовища можна віднести різні тренінгові заняття, на яких вирішуються як розвиваючі, так і корекційні завдання; спеціально організовану ігрову діяльність, в якій на перше місце займають дії і вчинки, корисні для входження дитини в реальне життя. Цієї ж мети служить взаємодія, в процесі якої відбувається розвиток у дітей необхідних комунікативних якостей, стійкості, флексибільності. В якості особливої форми спеціального розвиваючого середовища також використовується психодіагностика, в якій закладено принцип самопізнання і саморозвитку на основі аналізу і використання даних, отриманих за допомогою психодіагностичних процедур.

В якості цільової установки в рамках третього напрямку психолого-педагогічного супроводу визначається надання індивідуальної психолого-педагогічної допомоги дитині з особливими освітніми потребами в процесі її навчання в умовах загальноосвітнього закладу. Провідним фахівцем на цьому етапі є вчитель-дефектолог. Тут здійснюється моніторинг адаптаційного процесу дитини в умовах ЗДО. Регулярно проводиться вивчення відносин дитини з особливими освітніми потребами в життєдіяльності та навчанні; вивчення її взаємин з однолітками і педагогами; ставлення до умов навчання та організації дозвілля. При проведенні обстеження також використовуються інші емпіричні методи: вивчення документації (робочих зошитів дитини, оціночних листів, малюнків), експертні оцінки педагогів. Моніторинг дозволяє виявити загальну картину підтримки дитини, а також відстежувати зміни, досягнуті застосовуваними способами впливу. Також слід вести роботу з колективом, в якому знаходиться дитина, в напрямку формування у дітей установки на її прийняття, розуміння наявних у неї проблем, почуття товариської взаємодопомоги та емпатії. Крім того, діти з ООП повинні включатися в спільну діяльність реальну або імітаційну, де важливу роль має взаємовиручка і підтримка один одного.

Четвертий напрямок передбачає роботу з педагогічним колективом. Ця робота включає в себе підтримку з питань психолого-педагогічного супроводу, організацію психологічної допомоги учасникам освітнього процесу, організаційно-методичну та правову підтримку, інформаційно-методичну підтримку.

Загалом, навчання дітей з особливими освітніми потребами в сучасному інклюзивному освітньому закладі передбачає в якості обов'язкового і необхідного елемента роботи колективу психолого-педагогічний супровід всіх суб'єктів освіти. Всі учасники освітнього процесу (діти, батьки, педагоги, адміністрація установ, найближче соціальне оточення) повинні бути підготовлені до включення дітей з ООП в загальноосвітнє середовище. Ця підготовка включає створення позитивних установок на взаємодію, виховання толерантності у всіх учасників. Особливі вимоги пред'являються до формування у педагогів відповідних компетенцій – особистісної-мотиваційної, комунікативної, методичної та іншої готовності.

При роботі з батьками важливими є такі напрямки роботи, як:

- профілактика неадекватної реакції на факт порушення в розвитку дитини;
- формування адекватного ставлення до проблем дитини;
- зниження емоційного дискомфорту;
- контроль батьками власних емоційних станів;
- оптимізація дитячо-батьківських відносин;
- зміцнення впевненості батьків у можливості дитини.

При цьому позитивні зміни, які спостерігаються в середовищі батьківської громадськості та професійному співтоваристві педагогів в результаті комплексу інформаційно-методичних, організаційних та психолого-педагогічних заходів, дають надію на розвиток сучасного освітнього закладу як центру освітньої інклюзії.

Згідно з висновком психолого-медико-педагогічної консультації та за згодою батьків для дітей з особливими освітніми потребами педагогічні працівники розробляють індивідуальну навчальну програму, яка затверджується керівником ЗДО. Основа освітніх стандартів нового покоління – формування універсальних навчальних дій, спрямованих на здатність вихованців самостійно успішно засвоювати нові знання, формувати вміння і компетентності, включаючи самостійну організацію цього процесу.

Розклад занять для дітей з ООП складається з урахуванням індивідуальних особливостей їх навчально-пізнавальної діяльності, динаміки розумової працездатності протягом дня і тижня, з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог. В індивідуальному навчальному плані передбачаються години для проведення корекційно-розвиваючих занять з урахуванням висновку психолого-медико-педагогічної консультації та типових навчальних планів спеціальних ЗДО для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку [19, с. 74].

Такі години враховуються при визначенні гранично допустимого тижневого навчального навантаження дітей з особливими освітніми потребами.

Корекційно-розвиваючі заняття проводяться відповідними вчителями-дефектологами та педагогами-психологами.

Технології компенсуючого навчання до елементів (засобів) реабілітаційного простору відносять в першу чергу:

- любов до дитини (турбота, гуманне ставлення, душевне тепло і ласка);
- розуміння дитячих труднощів і проблем;
- прийняття дитини такою, якою вона є, з усіма її перевагами і недоліками;
- співчуття, участь, надання необхідної допомоги;
- навчання елементам саморегуляції (навчайся вчитися, навчайся володіти собою).

Це має важливе значення при роботі з дітьми з ООП, часто простий ласкавий дотик заспокоює дитину і активізує її навчальну діяльність.

Види педагогічної підтримки в засвоєнні знань – це навчання без примусу, засноване на інтересі, довірі, ситуації успіху:

- урок як система реабілітації, в результаті якої кожна дитина починає відчувати і усвідомлювати себе здатною діяти розумно, ставити перед собою цілі і досягати їх;

- адаптація змісту, очищення навчального матеріалу від складних подробиць і зайвого різноманіття;

- одночасне підключення слуху, зору, моторики, пам'яті і логічного мислення в процесі сприйняття матеріалу;

- використання орієнтовної основи дій (опорних сигналів);

- додаткові вправи;

- оптимальність темпу з позиції повного засвоєння та ін.

Види інноваційних педагогічних технологій в практиці психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП [32, с. 84].

1. Метод асоціацій – асоціація букв з різними предметами і малюнками

2. Асоціативний тренінг. У кожному предметі необхідно знайти певні цифри. Важливо пам'ятати про те, що дитині надається роль ведучого в творчості.

3. Техніка «Ти – учитель». Знайди і виправ помилки, які зробив «педагог – учень».

4. Заняття в нетрадиційній форм. Наприклад:

- гра-подорож;

- тест-вікторина;

- міні-спектакль;

- віртуальна екскурсія;

- рольові ігри.

5. Арттерапія + піскотерапія. Малювання на піску або манці може принести багато радості дитині. Та й для такої творчості достатньо всього

лише дека або широкого, але неглибокого лотка, а також багато манної крупи. В такому випадку манка насипається на деко рівним шаром, а дитина пальчиками або пензликом промальовує на манці візерунки і малюнки. Так малюнком стануть проступаючі контури дека. Крім цього, манку можна насипати на деко будь-яким візерунком або малюнком. Величезним плюсом в такому малюванні на манці є можливість виправити своє творіння, засипати крупою непотрібні деталі, штришки і елементи. Більш того, на такі твори мистецтва не потрібно витратити коштів.

6. Ізотерапія. Види:

- Малювання.
- Ліплення.
- Аплікація.
- Тістопластика.
- Аплікаційне ліплення.
- Кольоротерапія.
- Ручна праця.

10. Казкотерапія. Завдання:

- активація мислення і мови;
- розвиток дихального апарату, саморегуляції, контроль дихання;
- розвиток дрібної моторики;
- зняття нервово-психічної напруги;
- моделювання позитивного психоемоційного стану;
- формування адекватної міжособистісної поведінки;
- формування адекватної самооцінки;
- забезпечення ефективного емоційного реагування;
- сприяння подолання комунікативних бар'єрів і психологічних захистів;
- створення сприятливих умов для розвитку довільності і здатності до саморегуляції;

- вплив на усвідомлення дітьми своїх почуттів, переживань і емоційних станів;

- сприяння формуванню позитивної «Я-концепції» і підвищенню впевненості в собі.

Слід зауважити, що діти з ООП залучаються до позакласної роботи в ЗДО з урахуванням:

- їх інтересів, схильностей, здібностей, побажань, віку, індивідуальних особливостей;

- навчально-пізнавальної діяльності та стану здоров'я;

- бажанням та згодою батьків.

2.2. Обґрунтування критеріїв і показників констатувального етапу дослідження

Дослідницька робота проходила на базі Лебединського закладу дошкільної освіти (ясла – садок) «Чайка» Лебединської міської ради.

ЗДО «Чайка» в групах загальнорозвиваючої спрямованості реалізує основну загальноосвітню програму дошкільної освіти, що розробляється ЗДО самостійно відповідно до Державного Стандарту і з урахуванням відповідної зразкової освітньої програми дошкільної освіти.

При прийомі дітей в групи загальнорозвиваючої спрямованості ЗДО «Чайка» забезпечуються необхідні умови, що враховують особливості їх психофізичного розвитку. Педагоги, які здійснюють освітню діяльність даної дитини, проходять відповідні курси підвищення кваліфікації для отримання права працювати з даною категорією дітей. Радою педагогів ЗДО розробляється адаптована освітня програма індивідуально для кожної дитини.

Організація освітнього процесу ЗДО «Чайка» будується на основі річного плану, що розробляється самостійно відповідно до основної

загальноосвітньої програми – освітньої програми дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток особистості, мотивації і здібностей дітей в різних видах діяльності і охоплює наступні структурні одиниці, що представляють певні напрямки розвитку і освіти дітей в п'яти освітніх областях: соціально-комунікативний розвиток, пізнавальне мовне, художньо-естетичне, фізичне і регламентує обсяг навчального навантаження для кожної вікової групи відповідно до вимог санітарно-епідеміологічних правил і нормативів.

Обсяг корекційної допомоги дітям (заняття з учителем-логопедом, педагогом-психологом та інші) регламентується індивідуально відповідно до медико-психолого-педагогічними рекомендацій.

ЗДО «Чайка» здійснює корекційну роботу з надання допомоги дітям, які мають мовні порушення, в умовах логопедичного пункту відповідно до Положення про логопедичний пункт. З метою здійснення психолого-медико-педагогічного супроводу, необхідної корекції у фізичному і (або) психічному розвитку дітей в ЗДО «Чайка» функціонує психолого-медико-педагогічний консиліум, діяльність якого регламентується Положенням про психолого-медико-педагогічний консиліум.

З метою задоволення потреби населення в освітніх послугах в ЗДО «Чайка» діє консультативний пункт для батьків (законних представників) з питань виховання і навчання дітей дошкільного віку. Діяльність консультативного пункту регламентується Положенням про консультативний пункт.

На початку і в кінці навчального року проходять психолого-медико-педагогічні консиліуми груп, на яких оцінюється освоєння змісту освітніх областей за рівнями: високий (освоєння змісту освітньої галузі понад програмою), середній (освоєння змісту освітньої області відповідно до програми), низький (неповне засвоєння змісту освітньої галузі).

Констатувальний експеримент проводився на базі дитячого садка загальнорозвиваючого виду ЗДО «Чайка», в якому брало участь діти з особливими освітніми потребами (ООП). За висновками інклюзивно-

ресурсного центру (ІРЦ). Всі діти навчаються за основною загальноосвітньою програмою – освітньою програмою дошкільної освіти та адаптованих освітніх програм з порушеннями.

В ході роботи були використані навчальний та навчально-методичний посібники для обстеження дітей з особливими освітніми потребами.

Констатувальний експеримент складався з наступних етапів:

- аналіз медико-педагогічної документації;
- обстеження особливостей розвитку.

Вибір даних показників обумовлений психолого-педагогічним висновком дітей.

В ЗДО (ясла - садок) «Чайка» навчаються 10 дітей з різними нозологіями. З них 3 дітей – затримка психічного розвитку (ЗПР), 2 дітей – розлади аутистичного спектру (РАС) та 5 дітей – порушення мовлення.

Однією з основних завдань при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є створення умов для успішної адаптації їх в соціумі, тому нами було вирішено в діагностику мовного розвитку включити такі показники як:

- стан мовного спілкування з дорослими і дітьми;
- практичне оволодіння нормами мови.

Метою обстеження було:

- виявлення стану немовних і мовних функцій у досліджуваних дітей;
- планування корекційної роботи на основі отриманих діагностичних даних.

Для оцінки показників була використана трибальна шкала, яка враховує особливості кожного розділу.

Логопедичне обстеження ми почали з вивчення медичної та педагогічної документації, наявної на обстежуваних дітей, зі збору відомостей про кожну дитину від медичного персоналу, вихователів, батьків.

Мета даного дослідження: виявити порушення в пренатальному, перинатальному, постнатальному періодах розвитку.

У всіх дітей (100%) за зібраними даними спостерігаються відхилення у пренатальному та / або перинатальному та постнатальному періодах. Дані відомості про патологічних факторах дозволяють припустити органічне ураження або недорозвинення центральної нервової системи.

Далі проводилося дослідження мовленнєвої сторони.

Мову ми розглядали з двох сторін: імпресивної і експресивної. Для об'єктивної діагностики і подальшого планування корекційної роботи необхідно виявляти стан всіх сторін мови.

Виконання оцінювалося за трибальною шкалою:

2,0 бала – нормативний рівень;

1,0 бал – функціональний рівень;

0 балів – стартовий рівень.

Обстеження мовних функцій ми почали з імпресивної мови.

Мета даного дослідження полягала у виявленні стану:

А) пасивного словника;

Б) розуміння різних форм словозміни;

В) розуміння окремих пропозицій і зв'язного мовлення.

Під час проведення експериментальної частини, асистентами вихователя були підібрані та застосовані вербальні методи в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Словесні методи навчання мають важливе значення на початковому етапі роботи з дітьми. Асистенти вихователя використовували у своїй роботі вербальні техніки навчання, такі як розповідь, бесіда, пояснення.

При виборі методів дуже важливо враховувати особливості сприймання, розуміння зверненого мовлення дітей з особливими освітніми потребами.

Розповідь повинна бути послідовна, доступна для дитячого сприймання, емоційно забарвлена. Цей метод повинен стимулювати дітей до висловлювання власних вражень, переживань від почутого.

Для визначення рівня мовленнєвого розвитку, наочно – дійового мислення асистенти вихователя застосовували такі завдання :

- Вгадай предмет за описом
- Чого не стало
- Четвертий зайвий та ін.

При проведенні бесіди з дітьми були враховані всі вимоги та послідовність проведення. Метою проведення бесід була підготовка дітей до сприймання нового матеріалу, спонукання для формування певних висновків, міркувань, а також закріплення вивченого матеріалу. Пояснення супроводжувало всі види роботи з дітьми. Застосовуючи цей метод необхідно:

- викладати матеріал у простій, доступній формі;
- поєднувати пояснення з іншими методами навчання ;
- пояснення повинно бути коротким, стислим з урахуванням розвитку мовлення дітей.

Працюючи з дітками з особливими освітніми потребами асистенти вихователя, намагалися викладати матеріал в доступній, цікавій формі. Підбирали різноманітні вправи, намагалися заохочувати дітей до самостійних узагальнень, спостережень.

2.3. Аналіз результатів дослідження

На основі отриманих даних вивчення мовних функцій був проведений порівняльний аналіз результатів обстеження стану імпресивного мовлення (див. таблицю 2.1).

Таблиця 2.1.

Результати обстеження стану імпресивного мовлення

№ п/п	Діти	А	Б	В	Середній бал, %
1.	РАС	0	1	0	21,0
2.	ЗПР	0	1	1	39,5
3.	Порушення	1	1	0	39,5

	мовлення				
--	----------	--	--	--	--

За результатами обстеження, наведеними в таблиці 2.1, можна судити про те, що імпресивна мова порушена у всіх дітей (100%). Максимальний результат – середній бал 2,0 не отримала жодна дитина.

Відповідно до даних таблиці 2.1, у дітей особливі порушення виявлені в стані пасивного словника, розумінні окремих пропозицій і зв'язного мовлення. У всіх дітей відзначається бідність словника, труднощі в розумінні і тривалому сприйнятті невеликих зв'язкових текстів.

Діти з РАС розуміють звернену мову на побутовому рівні, прості інструкції виконує, при ускладненні необхідно повторення, пояснення, постійне повернення уваги, узагальнення одяг-взуття плутає, розуміння зменшувально-пестливих суфіксів іменників асоціює зі знайомими і часто вживаними словами, дієслова з різними приставками диференціює.

Діти з ЗПР розуміють звернену мову на побутовому рівні, розуміють і виконують прості мовні інструкції, відволікаються, розуміють смислові значення слів, розуміють дії, розуміють простий сюжет, з поясненням розуміють лексико-граматичні конструкції.

Діти з порушенням мовлення розуміють звернену мову на побутовому рівні, розуміють і виконують прості мовні інструкції; розуміють смислові значення слів, розуміють дії, розуміють простий сюжет, з поясненням розуміють лексико-граматичні конструкції.

Далі ми досліджували експресивну сторону мови. Мета даного дослідження полягала у виявленні стану:

- А) активного словника;
- Б) граматичного ладу мови;
- В) зв'язного мовлення;
- Г) фонетичної сторони мови;
- Д) дихальної і голосової функцій;
- Е) діафрагмальної сторони мови;

Ж) фонематичного сприйняття, навичок фонематичного аналізу і синтезу.

Таблиця 2.2.

Результати обстеження стану експресивного мовлення

№ п/п	Діти	А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	Середній бал,%
1.	РАС	0	0	0	0	1	1	0	26,0
2.	ЗІР	1	0	1	0	1	2	0	43,0
3.	Порушення мовлення	1	0	0	0	1	2	0	31,0

На основі отриманих даних було проведено порівняльний аналіз результатів обстеження стану експресивного мовлення (див. таблицю 2.2).

За результатами дослідження, наведеними в таблиці 2.2., можна судити про те, що експресивна мова порушена у всіх дітей (100%). Максимальний результат – середній бал 2,0 – не отримала жодна дитина.

Відповідно до даних таблиці 2.2., у дітей є особливі порушення виявлені в стані граматичного ладу мови, зв'язного мовлення, фонетичної сторони, фонематичного слуху, навичок звукобуквенного аналізу. У всіх дітей відзначається труднощі узгодження різних частин мови, складання складносурядних і складнопідрядних пропозицій, поліморфні порушення звуковимови, обумовлені можливостями артикуляційного апарату, труднощі в розрізненні звуків, що не змішуються і змішуються в мові, відповідно труднощі в освоєнні первинних навичок звукобуквенного аналізу.

Для діток з РАС сприйняття зв'язного тексту і бесіда по ньому недоступна, узагальнюючі слова за віком в активному словнику не закріплені (меблі, овочі, фрукти, птахи), частини тіла і частини предметів називають з допомогою, дієслова пересування знають, дієслова голосів немає, замінюють на звуконаслідування, прикметники кольору плутають, відтінки і форму не знають; іменники по числах не змінюють, не виконують за аналогією, назви дитинчат тварин не утворюють; фраза побутова, малопоширена, проста, активно користується невербальними засобами, опис сюжетної картини

обмежується двома складними фразами, простим перерахуванням об'єктів, розкладання серії сюжетних картин доступно тільки за допомогою, ускладнено встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

У дітей з ЗПР словниковий запас в межах вживання, але уповільнена актуалізація, узагальнюючих понять в активному словнику немає, не знають кольору; не утворюють іменники зі зменшувально-пестливими суфіксами, назви дитинчат знають, при складанні речень з'являються порушення узгодження іменників і числівників, вживання прийменниково-відмінкових конструкцій; складають прості 2х-3х складні речення, при оповіданні по сюжетній картинці і серії сюжетних картинок потрібні навідні питання, відповідають тільки на перші 1-2 питання, потім увага розсіюється, не стежить за сюжетом.

У них спостерігається поліморфне порушення звуковимови: недиференційоване вимова звуків [ц]-[с], свистячий сигматизм шиплячих, двогубний ламбдацизм звуку [л], йотований ламбдацизм звуку [ль], горловий ротацізм звуку [р], йотований ротацізм звуку [рь]. Так само відзначається порушення фонематичних процесів: порушена диференціація груп, дзвінких і глухих приголосних, свистячих і шиплячих звуків.

У дітей з порушенням мовлення словниковий запас в межах вживання, але уповільнена актуалізація, колір, форму знають; при складанні речень з'являються порушення узгодження іменників і числівників, вживання прийменниково-відмінкових конструкцій; на питання по знайомому тексту відповідають, складають прості речення, при оповіданні по сюжетній картинці і серії сюжетних картин потрібні навідні питання, відповіді односкладові, відображене промовляння.

У цій групі дітей спостерігається поліморфне порушення звуковимови: недиференційоване вимова звуків [ц]-[с], свистячий сигматизм шиплячих, двогубний ламбдацизм звуку [л]. Так само відзначається порушення фонематичних процесів: порушена диференціація груп, дзвінких і глухих приголосних, свистячих і шиплячих звуків.

Далі ми досліджували навчальні навички дітей з ООП.

Метою даного дослідження було визначення :

- вміння досягнути навчальне завдання;
- здатність зосередитися на навчальній діяльності;
- уміння здійснювати самоконтроль, порівнюючи результат своїх дій із зразком, виявляти та самостійно виправляти помилку.

Таблиця 2.3.

Результати констатувального етапу дослідження

№ п/п	Діти	А	Б	В	Середній бал, %
1.	РАС	0	1	0	20,5
2.	ЗПР	1	1	0	28,5
3.	Мовленнєві порушення	1	2	1	51,0

На основі отриманих даних (таблиця 2.3.) можна зробити висновки, що всім групам дітей притаманні порушення сприймання навчальних навичок.

Як згадувалося вище, загальноосвітня програма ЗДО «Чайка» включає розподіл розвитку мови. При цьому він не передбачає заповнення прогалін, обумовлених затримкою психічного розвитку і важкими порушеннями мови. Таким чином, для дітей старшого дошкільного віку з обмеженими можливостями здоров'я з порушеннями мови, що навчаються в ЗДО, необхідно розробляти індивідуальні освітні програми, що включають роботу по корекції і розвитку всіх сторін мови.

Однією з основних завдань при роботі з дітьми з ООП є створення умов для успішної адаптації їх в соціумі, тому нами було вирішено в діагностику мовного розвитку включити такі показники як:

- стан мовного спілкування з дорослими і дітьми;
- практичне оволодіння нормами мови.

На основі отриманих даних був проведений аналіз результатів обстеження стану мовного спілкування з дорослими і дітьми, практичне оволодіння нормами мовлення (див. таблицю 2.4).

Таблиця 2.4.

Результати обстеження стану мовленнєвого спілкування з дорослими і дітьми, практичне оволодіння нормами мовлення

№ п/п	Діти	А,%	Б,%
1.	РАС	25,0	30,0
2.	ЗПР	25,0	30,0
3.	Порушення мовлення	50,0	40,0

За результатами дослідження, наведеними в таблиці 2.4., можна судити про те, що мовне спілкування з дорослими і дітьми, практичне оволодіння нормами мови порушені у всіх дітей (100%) .

У дітей з РАС стан мовного спілкування з дорослими і дітьми знаходиться на стартовому рівні. Діти не відповідають на питання дорослого і не коментують свої дії в процесі гри, але виконують режимні моменти у спільній з дорослим діяльності, ввічливо висловлювати свої прохання.

У дітей з ЗПР стан мовного спілкування з дорослими і дітьми знаходиться на функціональному рівні. Діти може взаємодіяти з однолітками, сприймаючи і розуміючи звернення вихователя, але не завжди конструктивно і продуктивно. Використовують основні мовні форми ввічливого спілкування.

У дітей з порушенням мовлення стан мовного спілкування з дорослими і дітьми знаходиться на стартовому рівні. Мовна активність знижена, норми мовного етикету знає, але самостійно не застосовує. У грі з однолітком використовують, в основному, ситуативно-ділові висловлювання.

На підставі отриманих даних був проведений порівняльний аналіз результатів обстеження мовленнєвих функцій і оформлений в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Результати обстеження мовленнєвих функцій

№ п/п	Діти	Імпресивна сторона, %	Експресивна сторона, %	Мовленнєве спілкування з дорослими та дітьми, %	Практичне оволодіння нормами мовлення. %
1.	РАС	21,0	26,0	25,0	30,
2.	ЗПР	39,5	43,0	25,0	30,0
3.	Порушення мовлення	39,5	31,0	50,0	40,0

За даними таблиці середніх показників обстеження мовних функцій можна спостерігати, що у всіх дітей (100%) – присутні порушення мовних функцій різної тяжкості.

Висновки до розділу 2

Відповідно до отриманих даних, немовні функції найбільш збережені, що свідчить про тяжкість порушень у даних дітей старшого дошкільного віку з ООП, які без спеціально організованого корекційно-педагогічного впливу не зможуть бути подолані.

Під час логопедичного обстеження дітей з особливими освітніми потребами виявили низку несформованих мовленнєвих функцій. У всіх дітей спостерігалися порушення експресивної та імпресивної сторони мовлення різного ступеня тяжкості.

Під час роботи з дітьми асистенти вихователя впроваджували інноваційні технології для створення позитивної атмосфери, довірливих відносин дітей з дорослими.

Асистентами вихователя було визначено, які з технологій являються найбільш успішними для кращого подолання мовленнєвих порушень.

Завдяки інноваціям дітям було легше сприймати навчальний матеріал, взаємодіяти з навколишнім середовищем.

Отже, для дітей старшого дошкільного віку, з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі необхідно створювати адаптовані освітні програми, що включають обов'язковий корекційний компонент мовного розвитку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

3.1. Інноваційні підходи до навчання дітей з особливими освітніми потребами

В сучасних умовах для України характерні розвиток процесів гуманізації соціальних відносин, усвідомлення суспільством важливості проблем соціально-антропологічного порядку. Це створює необхідні передумови для переходу від принципу соціальної корисності до соціальної толерантності, до визнання і поваги прав і гідності кожної людини незалежно від його здібностей або переконань.

Процеси реформування системи спеціальної освіти призвели до реструктуризації системи соціальної інтеграції та адаптації дітей з обмеженими можливостями здоров'я, поставили їх перед проблемою самостійного життєвого устрою на фоні низької ефективності реалізації корекційних соціально-освітніх технологій.

Проведена в Україні до теперішнього часу державна соціальна та освітня політика орієнтувала на сегрегацію і ізоляцію дітей з проблемами в розвитку. Оптимальним варіантом їх соціалізації вважалося інтернування – приміщення в установи інтернатного типу. Негативні моменти перебування дитини в таких установах очевидні: це його відірваність від широких соціальних контактів, сім'ї, обмеження кола міжособистісної взаємодії вихованців, що мають порушення в розвитку, занижений рівень одержуваної освіти, незатребуваність в суспільстві або низька конкурентоспроможність придбаних в установі професій. Вищезазначене підкреслює необхідність визначення нових пріоритетів державної соціальної та освітньої політики на

основі принципів рівності, нормалізації життєдіяльності та включення в суспільство осіб з обмеженими можливостями.

Актуальність впровадження інтегрованого навчання в педагогічну практику не викликає сумнівів. Вона обумовлена посиленням в суспільстві гуманістичних тенденцій, визнанням права осіб з обмеженими можливостями здоров'я на спільне існування з іншими членами соціуму; розумінням ефективності індивідуального підходу в навчанні не тільки до дітей з обмеженими можливостями здоров'я, а й до їх нормально розвиваючих однолітків.

З урахуванням того що кожна людина має власну систему поглядів, цінностей, переваг, а процес інтеграції в суспільство передбачає перш за все організацію спільної діяльності на основі міжособистісної взаємодії, взаємоадаптування, таку діяльність слід розглядати в якості визначальної ознаки соціальної інтеграції. Поняття «соціальна інтеграція особистості» являє собою процес і одночасно систему включення індивіда в різні соціальні групи і відносини за допомогою організації спільної діяльності (ігровий, освітньої, трудової). Інтеграція – це процес, в ході якого не тільки індивід прагне максимально адаптуватися до життя в суспільстві, «вбудуватися» в його структуру, але і воно, в свою чергу, робить необхідні кроки для того, щоб пристосуватися до особливостей конкретного індивіда на принципах толерантності, об'єктивності, соціальної справедливості. Реалізація цих принципів щодо осіб з обмеженими можливостями в деякій мірі зумовлює успіх інтеграційних механізмів, що забезпечують ефективність процесу включення в суспільство таких осіб.

Соціальна інтеграція осіб з особливими потребами сьогодні означає процес і результат надання їм прав і реальних можливостей участі у всіх видах і формах соціокультурного життя, в тому числі в освіті, навчанні і разом з іншими членами суспільства в умовах, що компенсують відхилення в розвитку і обмеження можливостей.

Оптимальним ступенем інтеграції вважається інклюзія осіб з відхиленнями в розвитку в контекст широких соціальних відносин. Англійське дієслово *include* перекладається як «містити, включати, мати в своєму складі». Тому «інклюзія» представляється терміном, більшою мірою відповідним новому погляду не тільки на освіту, а й на місце людини в суспільстві. У тих країнах (США, Канада, Великобританія та ін.), де є фактично п'ятдесятирічний досвід соціальної інтеграції дітей з проблемами в розвитку, «інклюзія» приходить на зміну «інтеграції».

Інклюзія пов'язана зі збільшенням ступеня участі кожного учня в академічному і соціальному житті школи, а також зменшенням ступеня ізоляції дітей у всіх процесах, що відбуваються всередині школи. Вона вимагає реструктуризації всього життя школи, її правил і внутрішніх норм, практики і процедур з метою повного прийняття всього різноманіття дітей, з їх індивідуальними особливостями і потребами.

Інклюзивна освіта – це така форма навчання, при якій діти з особливими потребами відвідують ті ж ЗДО, що і їхні брати, сестри і сусіди; знаходяться в класах разом з дітьми одного з ними віку; мають індивідуальні, що відповідають їхнім потребам і можливостям навчальні цілі; забезпечуються необхідною підтримкою.

Відповідно до значень слів «інтеграція» та «інклюзія» існують дві концепції спільного навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я та типових дітей. Перша передбачає створення спеціальних умов для дітей з особливими потребами в рамках існуючої системи, без зміни самої системи. Метою другою є реструктуризація шкіл відповідно до потреб усіх дітей – з особливими освітніми потребами, які потребують особливих освітніх засобів і типових дітей.

Сучасне соціальне замовлення знаходить втілення в різних моделях вітчизняної освіти. Наприклад, моделі інтегрованого навчання дітей з відхиленнями в розвитку пропонує Інститут корекційної педагогіки. Дані моделі дійсно відповідають концепції інтеграції, так як передбачають

створення спеціальних умов для дітей з особливими потребами в рамках існуючої системи освіти, без зміни самої системи:

- комбінована інтеграція, при якій діти з рівнем психофізичного і мовного розвитку, відповідним або близьким до вікової норми, по 1-2 чол. на рівних виховуються в масових групах, отримуючи постійну корекційну допомогу вчителя-дефектолога спеціальної групи;

- часткова інтеграція, при якій діти, ще не здатні на рівних зі здоровими однолітками опанувати освітнім стандартом, впливаються лише на частину дня (наприклад, на його другу половину) в масові групи по 1-2 чол.;

- тимчасова інтеграція, при якій всі вихованці спеціальної групи (класу) незалежно від рівня психофізичного і мовного розвитку об'єднуються зі здоровими дітьми не рідше двох разів на місяць для проведення різних заходів виховного характеру;

- повна інтеграція, при якій діти, за рівнем психофізичного і мовного розвитку відповідні віковій нормі і психологічно готові до спільного зі здоровими однолітками навчання, по 1-2 чол. включаються в звичайні групи ЗДО.

Для міст та інших населених пунктів, в яких немає спеціальних освітніх установ, може бути ефективною така форма комбінованої інтеграції, при якій діти з певним порушенням, але мають високий рівень психофізичного і мовного розвитку, направляються в групи (класи) одного масового ЗДО по 1-2 чол. При цьому даному дитячому закладу виділяється ставка вчителя-дефектолога, який проводить з проблемними дітьми систематичні корекційні заняття (індивідуальні або малими групами), відвідує заняття в масових групах (класах), допомагаючи організувати навчання і виховання особливої дитини в колективі здорових дітей.

Інтегроване навчання передбачає оволодіння дитиною з обмеженими можливостями здоров'я тими знаннями, вміннями, навичками і в ті ж терміни, що і нормально розвиваючі діти, відповідно до Державного

стандарту. Коли дитина з відхиленнями в розвитку потрапляє в групу звичайних дітей, які не мають порушень, педагог буде змушений удосконалювати методику своєї роботи. Ефективне інтегроване навчання можливе лише за умови спеціальної підготовки та перепідготовки педагогів як загальноосвітніх, так і спеціальних (корекційних) установ. Вчителі-дефектологи повинні бути спеціально підготовлені до надання корекційної допомоги в нових умовах, тобто в умовах інтегрованого навчання.

Таким чином, інтегрована освіта виступає наступником інститутів загальної та спеціальної освіти, акумулюючи їх освітньо-реабілітаційний потенціал. Стратегічно інститут інтегрованої освіти виступає як особистісно і соціально орієнтована структура, що дозволяє реалізувати права різних категорій дітей на освіту, соціальну інтеграцію і адаптацію.

Проблема інтегрованого навчання до теперішнього часу залишається дискусійною, так як інтеграція має свої позитивні і негативні сторони. До перших відноситься те, що діти з особливими освітніми потребами не будуть ізольовані від суспільства, до других – те, що в масових ЗДО можливості спеціального інтегрованого навчання обмежені. Чи готові масові ЗДО прийняти дітей з проблемами в розвитку, чи готовий учитель надати спеціальну психолого-педагогічну допомогу, чи є фахівці для здійснення такої діяльності, як психологічно поєднати різні групи дітей, як організувати умови для підготовки дітей з обмеженими можливостями до життя в масовій школі – ці та інші проблеми вимагають уважного вивчення і зваженого рішення. Слід враховувати і думку батьків, які по-різному ставляться до інтеграції, особливо в «вимушеному» її варіанті. Інтереси ЗДО і батьків співпадуть в тому випадку, якщо буде забезпечений професійний і компетентний підхід до вирішення питань інтегрованого навчання.

Освіта дітей з особливими освітніми потребами передбачає створення для них спеціальної корекційно-розвиваючого середовища, лікування та оздоровлення, виховання, корекцію порушень розвитку, соціальну адаптацію.

Інновація – нове, а інноваційні технології – привнесення нового і дієвого. Іншими словами це методи навчання і розвитку дошкільнят з особливими освітніми потребами шляхом співпраці як рівноправних партнерів вчителя-логопеда і дітей з особливими освітніми потребами.

Як вже зазначалося, більшість дошкільнят з особливими освітніми потребами мають проблеми в розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, розумової діяльності, різну ступінь моторного розвитку і сенсорних функцій, спостерігається підвищена стомлюваність. Щоб зацікавити вихованців, потрібні нестандартні підходи, індивідуальні програми, інноваційні технології. На сучасному етапі модернізації освіти найбільш доцільними і ефективними є традиційні і нетрадиційні методи і прийоми впливу.

Нетрадиційні методи в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: фітотерапія, ароматерапія, музикотерапія, хромотерапія або кольоротерапія, рефлексотерапія, лялькотерапія, казкотерапія, пісочна терапія. Ці методи терапії належать до числа ефективних засобів корекції, все частіше застосовуються в спеціальній педагогіці.

Інноваційні технології:

1) Інформаційно-комунікативні (співпраця логопеда з батьками: консультативний напрямок, пропагандистський напрямок, діагностичний напрямок, навчальний напрямок).

Мета – підвищення інтересу дітей і батьків до досліджуваного матеріалу і якості корекційної роботи.

Дана технологія дозволяє розумно поєднувати традиційні та сучасні засоби і методи навчання.

2) Арт-терапія: музикотерапія (гра на музичних інструментах); кінезіотерапія (танцетерапія); логоритміка; сміхотерапія; ароматерапія.

Мета – формування вербальних засобів комунікації, мотивації мовного спілкування, активізація словника, розвиток зв'язного мовлення, формування граматичного ладу мови.

Дана технологія сприяє формуванню високого життєвого тону і гармонійних відносин з навколишнім світом, розвитку взаєморозуміння між дітьми, а також між дитиною і дорослими, виникнення мотивації мовного спілкування, поповнення та активізації словника, усунення в мові аграматизмів, вчить дитину самовиражатися, вмінню управляти своїми почуттями, переживаннями, емоціями.

3) Здоров'язберігаючі: пальчикова гімнастика; рухова гімнастика; артикуляційна гімнастика; дихальна гімнастика.

Мета – сприяти розвитку м'язів артикуляційного апарату, розвивати координацію рухів, виробляти правильне дихання.

Дана технологія підвищує ефективність освітнього процесу за рахунок її застосування.

4) Ізо-терапія, використовується для розвитку мови: пальцевий живопис; малювання м'яким папером; малювання на манці; техніка малювання листям, паличками, камінчиками; техніка віддрукування ватюю; малювання долонями.

Мета – сприяти підвищенню стресостійкості, поліпшенню розумової діяльності, пам'яті та уваги, як настрою, так і самопочуття виконує їх людини.

Дана технологія підвищує ефективність освітнього процесу за рахунок її застосування.

5) Тілесноорієнтовані техніки: біоенергопластика – поєднання рухів артикуляційного апарату з рухами кисті руки; вправи для релаксації – сприяють розслабленню, самоспостереження.

Мета – сприяти розвитку і вдосконаленню довільних рухів (одягатися, ходити, грати, говорити), контролю своїх тілесних проявів на розвиток характеру дитини, мови.

Дана технологія вчить дитину самовиражатися, вмінню управляти своїми почуттями, переживаннями, емоціями.

6) Мнемотехніка (на кожне слово або маленьке словосполучення придумується картинка (зображення), весь текст замальовується схематично, дивлячись схеми-малюнки, дитина легко відтворює текстову інформацію).

Мета – сприяти збільшенню обсягу пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій.

Дана технологія допомагає в розвитку зв'язного мовлення, асоціативного мислення, зорової і слухової пам'яті, зорового і слухового уваги, уяви, прискорення процесу автоматизації і диференціації поставлених звуків.

7) СУ-ДЖОК терапія: масаж долонних поверхонь кам'яними, металевими або скляними різнокольоровими кульками; прищіпковий масаж; масаж горіхами, каштанами; масаж шестигранними олівцями; масаж чотками; масаж зондами, зондозамінниками.

Мета – активізувати розумову діяльність, стимулювати мовну область в корі головного мозку, нормалізація м'язовий тонус.

Дана технологія допомагає скорегувати мовні порушення, надає позитивний емоційний настрій, сприятливо впливає на дрібну моторику пальців, тим самим сприяючи розвитку мови.

8) ігрова технологія: фізкультхвилинки; 3D конструювання – розминки.

Мета – сприяти успішній соціалізації, формуванню соціально-активної особистості, самореалізації.

Дана технологія стимулює дітей до навчальної діяльності, викликає інтерес і потребу спілкування, розвиває когнітивні процеси.

Нові педагогічні технології створюють більш широкі можливості для формування комунікативних здібностей і загального розвитку дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами, підвищують мотивацію дітей до отримання і засвоєння нових знань, отже, сприятимуть їх успішній соціалізації. Головна мета інноваційної діяльності – розвиток вчителя-логопеда як творчої особистості, перемикання його з репродуктивного типу діяльності на самостійний пошук методичних рішень, перетворення педагога

в розробника і автора інноваційних методик і реалізують їх засобів навчання, розвитку і виховання.

3.2. Інноваційні технології та методики спеціальної освіти як ресурс інклюзивної освіти

За результатами (розділу 1, розділу 2) нами було визначено, що актуальними при роботі з дітьми з ООП є такі інноваційні техніки навчання:

- казкотерапія;
- арттерапія;
- музикотерапія.

Казкотерапія – це такий метод, в основі якого лежить казка. Використовується такий метод для корекції емоційно – вольової сфери та покращення відносин із зовнішнім світом.

Метою і завданням є – корекція поведінкових проблем у дітей з ООП, позбавлення страхів, розвиток позитивних стосунків з однолітками. Під час використання цього методу, можна застосовувати різні прийоми – розповідь, показ, складання казок дітьми. Казка дає можливість зрозуміти стосунки між людьми та виховує доброзичливість, чесність, сміливість та інші позитивні риси характеру.

Казкотерапія допомагає вирішити низку проблем :

- труднощі в навчанні;
- інтеграція особистості у соціум;
- розвиток творчого потенціалу;
- розширення свідомості;
- вдосконалення взаємодії з навколишнім світом;
- психологічна підготовка до бурхливих емоційних ситуацій.

Виховуючи дітей за допомогою казок, батьки та вихователі допомагають їм краще адаптуватися до навколишньої дійсності та долати труднощі та проблеми в житті.

Навіть для найбільш проблемних дітей арт-терапія є ефективним методом. Його мета – не навчити дітей малювати чи ліпити, а допомогти

вирішити проблеми та почати висловлювати свої почуття. На основі продуктів, створених дитиною, ми можемо краще зрозуміти переживання дитини та природу її емоційного стану.

Досить ефективним є поєднання образотворчої та мовної діяльності дітей. Це дозволяє підвищити мовленнєву діяльність дитини, активізувати увагу, сприйняття, пам'ять, розвивати уяву та уяву, активно поповнювати пасивний і активний словниковий запас дитини новими поняттями. Художня діяльність сприяє розвитку емоцій і волі, оскільки стимулює дітей до вираження почуттів, формування відповідального ставлення до виконаної роботи, завершення роботи. Цю інтеграцію слід проводити в дитячому садку та вдома.

Арт-терапія спрямована на розвиток таких когнітивних навичок, як увага, пам'ять, мислення та сприйняття. Допомогає виразити себе та висловити свої почуття та переживання за допомогою наочних методів. Це чудовий спосіб зняти емоційне напруження, підвищити самооцінку та відкрити нові таланти та можливості.

В своїй роботі асистенти вихователя використовували такі ізотерапевтичні техніки:

- малювання на склі;
- ліплення (з глини, з солоного тіста);
- малювання пальчиками;
- малювання на мокрому папері.

Використовуючи в корекційній роботі вищезгадані художні техніки, можна сказати, що їх вплив на дітей з особливими освітніми потребами є дуже цінним. Їх використання має великий вплив на результати роботи з дітьми з різними мовними порушеннями, дозволяючи кожній дитині діяти на своєму рівні, бути прийнятою дитячим колективом, допомагаючи створити «успішну ситуацію», дружній мікроклімат та атмосферу. Слід зазначити, що арт-терапія є дуже цікавою формою роботи з дітьми дошкільного віку, арт-

метод здатний відкрити серце кожної дитини, викликати позитивні емоції, дати можливість спробувати відчувати, висловити це в суспільно прийнятній формі. Використання художніх методів сприяє зміцненню пам'яті, розвитку уваги, мислення, сприяє творчому самовираженню, розвитку уяви, естетичного досвіду, художніх здібностей дошкільників. Художні методи дуже ефективні в корекційній роботі з дітьми з ООП та координації розвитку особистісно-мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку.

Музикотерапія (музична терапія) – це застосування музики для гармонізації дитини з ООП зі світом. Вона сприяє покращенню емоційного, естетичного і духовного стану дитини.

Під час своєї роботи асистенти вихователя використовували такі корекційно – розвивальні методи:

1. Чуттєве сприймання музики .
2. Рухова релаксація та відчуття ритму музики.
3. Музично-рухові ігри та вправи.
4. Спів.
5. Гра на дитячих шумових і музичних інструментах.
6. Дихальні та гімнастичні вправи під музику.

Завдання музикотерапії має бути спрямована на те, щоб дитина отримувала емоційне задоволення, відчувала піднесений настрій.

Музика дозволяє відкритися, навчити дітей співпереживати. Правильно підібраний репертуар дає можливість розкрити дітей, змінити їхнє ставлення до неї та поліпшити якість сприймання дітьми музичних творів. Проте обов'язково потрібно врахувати індивідуальні особливості кожної дитини із ООП. Потрібно проводити заняття з музикотерапії в приміщенні, де діти почувають себе комфортно і спокійно, з необхідними наочними засобами і технічною апаратурою.

В ході роботи, ми зрозуміли, що використання інноваційних технологій в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами сприяють розвитку фантазії, вчать дітей взаємодіяти з навколишнім середовищем, покращувати

емоційний стан, формують та розвивають розумову та комунікативну компетенції у дітей.

Арт-терапія - потужний засіб самовираження та самопізнання. Вона не потребує спеціальної візуальної активності чи художніх навичок, тому немає причин забороняти дітям брати участь у процесі арт-терапії. Можливості арт-терапії безмежні..

Арт-терапія – це те, що подобається дошкільнятам. З метою підвищення ефективності розвитку мови та розумової діяльності дошкільнят, які застосовують арт-терапію, ми пропонуємо кілька методичних рекомендацій:

- забезпечити особистісно-орієнтований підхід;
- зрозуміти теорію арт-терапії, опанувати її методами та навичками;
- зрозуміти принципи арт-терапії;
- для досягнення позитивних результатів роботи краще створити атмосферу довіри серед учасників процесу;
- заняття не повинні бути примусовими, ми повинні дати дітям можливість вирішувати, чи брати участь у роботі;
- на заняттях арт-терапією вибирати різні матеріали, не обмежуючись кількома видами, та використовувати все під рукою;
- важливою умовою успішної роботи є безпосередня участь самого педагога в тій роботі, яку він пропонує;
- потрібно використовувати яскравий, гарний, добротний матеріал, з якими йде робота на занятті. Фарби, олівці, пластилін, папір мають акуратний вигляд, адже дитина відчуває до себе ставлення і через матеріал, з яким йому пропонують працювати.

В процесі формувального етапу експерименту нами були сформульовані методичні рекомендації щодо впровадження методу казкотерапії в освітній процес:

- Перед тим, як добирати практичний матеріал, потрібно чітко визначити мету заходу, його головну тему та казковий твір, що стане основою уроку.

- Читати або розповідати казку потрібно виразно, загострюючи увагу дитини на головній сюжетній лінії твору.

- Під час бесіди за сюжетом казки варто заохочувати дитину до висловлювання своїх думок щодо твору, спонукати давати відповіді на запитання.

- Для закріплення емоційного стану дитини під час уроку доречно використовувати музичний супровід, ілюстрації, репродукції, що відповідають темі заходу.

- Як продовження роботи над казкою можна застосувати майже всі методи арт-педагогіки: можна намалювати свої враження від казки (кольоротерапія) або ілюстрацію до її сюжету; добирати мелодії, що за настроєм відображають події або характеризують героїв; виготовляти ляльок (героїв); складати продовження казки або змінювати її сюжет (фінал), проводити інсценування твору.

Заняття з музикотерапії здатні сприяти загальному розвитку особистості дитини. Емоційна чуйність і розвинений музичний слух дозволяють дітям в доступній для них формі відгукнутися на добрі почуття та вчинки, допомагають активізувати пізнавальну діяльність, постійно вдосконалюючи рух до загального оздоровлення всього організму в цілому.

Були розроблені та запропоновані такі методичні рекомендації:

- враховувати індивідуальні особливості кожної дитини;
- проводити заняття з музикотерапії в приміщенні, де діти почувають себе комфортно і затишно, обладнаних необхідними наочними засобами і технічною апаратурою;

- прослуховування музики рекомендується не лише у процесі занять, а й під час ігрової чи навчальної діяльності;

- використовувати наочність під час прослуховування музики – дітям буде цікаво роздивлятися іграшку про яку співається в пісні;
- використання активних прийомів, вправ і методів;
- бажано використовувати інструментальну класичну музику.

3.3. Шляхи вдосконалення роботи асистента вихователя в групі компенсу чого типу

Логопедична робота в ЗДО «Чайка» в умовах інклюзії організована у формі логопедичного пункту. Педагог-логопед здійснює корекційну роботу з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я та дітьми з порушеннями мови, які навчаються у підготовчій до школи групі. Діти з особливими освітніми потребами зараховуються на логопункт автоматично, після проходження муніципальної психолого-медико-педагогічної комісії та отримання висновку про необхідність корекційної роботи.

Під час дослідницької роботи в ЗДО «Чайка» перебували діти з мовним порушенням, діти з ЗПР та діти з РАС, що підтверджується даними констатуючого експерименту.

За даними констатуючого етапу ми зробили такі висновки.

Таблиця 3.1.

Результати обстеження стану імпресивного мовлення

№ п/п	Діти	Експериментальна група%		Контрольна група,%	
1.	РАС	21,0	42,5	21,0	26,5
2.	ЗПР	39,5	81,0	39,5	49,50
3.	Порушення мовлення	39,5	80,5	39,5	48,30

Таблиця 3.1

Таблиця 3.2.

Результати обстеження стану експресивного мовлення

№ п/п	Діти	Експериментальна група%		Контрольна група,%	
1.	РАС	26,0	54,0	26,0	33,0
2.	ЗПР	43,0	84,0	43,0	51,0
3.	Порушення мовлення	31,0	63,0	31,0	39,0

Таблиця 3.3.

№ п/п	Діти	Експериментальна група%		Контрольна група,%	
1.	РАС	20,5	44,0	20,5	28,0
2.	ЗПР	28,5	56,0	28,5	37,0
3.	Порушення мовлення	51,0	89,0	51,0	60,5

Таблиця 3.4.

Результати обстеження стану мовленнєвого спілкування з дорослими і дітьми, практичне оволодіння нормами мовлення

№ п/п	Діти	Експериментальна група%		Контрольна група,%	
1.	РАС	25,0	51,5	25,0	31,0
2.	ЗПР	25,0	54,0	25,0	34,0
3.	Порушення мовлення	50,0	89,0	50,0	62,0

На підставі отриманих даних був проведений порівняльний аналіз результатів обстеження мовленнєвих функцій і оформлений в таблиці 2.5.

Результати мовленнєвих обстежень

Таблиця 2.5.

Результати обстеження стану експресивного мовлення

№ п/п	Діти	Імпресивна сторона	Експресивна сторона	Мовленнєве спілкування з дорослими та дітьми	Навчальні навички
1.	РАС	42,0	54,0	51,5	44,0
2.	ЗПР	81,0	84,0	54,0	56,0
3.	Порушення мовлення	80,5	63,0	89,0	89,0

При корекції мовних порушень у всіх групах дітей необхідно керуватися комплексним підходом. Який включає в себе 3 блоки. Перший блок-медичний, другий – психолого-педагогічний (розвиток сенсорних функцій, просторових уявлень, конструктивного праксису, графічних навичок, вищих психічних функцій), третій – логопедична робота (переважно індивідуальна робота).

О. Правдіна визначає метою логопедичної роботи з дітьми з ООП – виправлення звукової сторони мови дитини і вирівнювання всіх інших сторін мови і особистості дитини, вдруге постраждалих у своєму розвитку в зв'язку з основним порушенням.

Як показав констатуючий експеримент, у дітей з порушенням мови, дітей з РАС та дітей з ЗПР порушені функції і процеси, що беруть участь в становленні усного мовлення, необхідна систематична робота по нормалізації артикуляторної і тонкої ручної моторики, розвитку фонематичних процесів, що сприяє усуненню дефектів фонетичної сторони мови, розвиває і активізує навички мовного спілкування. (Г. Чиркіна)

Навчальний експеримент проводився на базі дошкільного навчального закладу дитячого садка ЗДО «Чайка». Відповідно до освітньої програми ЗДО

та робочої програми вчителя-логопеда протягом року проводилися індивідуальні та підгрупові заняття 2 рази на тиждень, фронтальні заняття 1 раз на тиждень. З урахуванням результатів обстеження проводилася постановка, автоматизація, диференціація необхідних звуків, формування фонематичних процесів на необхідні звуки, розвиток лексико-граматичної сторони мови. У формуючому експерименті брало участь чотири дитини з ОВЗ. У кожній з них виявлені мовні порушення.

Корекційна робота спиралася на методики таких авторів як Є. Архипова, Г. Каше, Т. Ткаченко, Т. Філічева, Н. Чевелева, Г. Чиркіна. Процес оволодіння фонетичною системою мови, лексичним складом, граматичною структурою носив усвідомлений характер. В першу чергу виправлялося вимовлення порушених звуків, уточнювалася артикуляція. На основі усвідомленого контролю за власними кінестетичними і слуховими відчуттями проходило закріплення артикуляційних навичок. Одночасно з постановкою звуків проводилася їх диференціація. Сприйняття звуку стимулює правильну вимову, а чітка, усвідомлена артикуляція, в свою чергу, сприяє кращому розрізненню звуків. Тому з перших занять дітей привчають дізнаватися звук навіть в тому випадку, якщо дитина самостійно цей звук вимовляти ще не може. Концентрація уваги дітей на звуковій стороні мови, на відпрацьованих звуках виховує активність та усвідомленість фонематичного сприйняття.

Сучасна логопедія в активному пошуку шляхів вдосконалення й оптимізації процесу навчання і розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями.

В ході дослідження були визначені шляхи вдосконалення роботи асистента вихователя в групі компенсуючого типу.

Одним з найвдаліших, виявилися застосування інноваційних технологій. А саме казкотерапія, арттерапія та музикотерапія.

Казкотерапія є одним з найдавнішим методом в логопедичній роботі. Казкотерапія допомагає вирішувати низку проблем :

- труднощі в навчанні;

- інтеграція особистості у соціум;
- розвиток творчого потенціалу;
- розширення свідомості;
- вдосконалення взаємодії з навколишнім світом;
- психологічна підготовка до бурхливих емоційних ситуацій.

Застосування казкотерапії на практиці, дала нам можливість зробити певні висновки:

- казка впливає на психологічний та емоційний стан дитини;
- розвивається активний та пасивний словник дітей;
- розвивається уява, фантазія;
- казка допомагає усунути страхи, ;
- діти виконуючі ролі вчаться спілкуватися один з одним.

Арт-терапія виконує безліч функцій:

- навчати;

Реалізація арт-терапії відбувається у певному середовищі: вона безкоштовна, безпечна і вимагає оцінки. Завдяки цьому відсутній елемент змагання, тому діти можуть спостерігати один за одним. У процесі роботи між колективом та вчителями – логопедом формуються відкритість, довіра, стосунки. Діти навчилися співчуття. Це формує систему етичних стандартів, вміння правильно спілкуватися та вміння встановлювати дружні стосунки з однолітками.

- дисциплінарний;

Багато методів включають виправлення порушень. Їх використання дуже впливає на загальну і дрібну моторику, міжпівкульні зв'язки, розвиток фонемних процесів і мовних функцій, емоційно-вольове поле дошкільнят.

- діагностика;

У процесі роботи педагоги можуть отримувати інформацію про особистісні характеристики дітей. Це найкращий спосіб спостерігати за самостійною діяльністю дітей.

Образотворча творчість дозволяє дитині відчутти і зрозуміти саму себе, висловити вільно свої думки та почуття, бути самим собою, вільно висловлювати мрії та надії, а також – звільнитися від негативних переживань минулого. Це не лише відображення у свідомості дитини навколишньої та соціальної дійсності, а й її моделювання, вираження ставлення до неї. Малювання розвиває чуттєво-рухову координацію, оскільки потребує узгодженої участі багатьох психічних функцій.

Отже, малюючи, дитина дає вихід своїм почуттям, бажанням, завдяки малюванню вона досягає, іноді моделює дійсність, легше сприймає хворобливі йому образи і події.

Музична терапія - це контрольоване використання звуку та музики під час роботи з дітьми. Вона включає: фантазію, імпровізацію за допомогою вокалу та обраних інструментів. Для дошкільного віку музика має заспокійливий чи стимулюючий ефект .

Найбільш важливими для дітей-логопатів є тренування спостережливості, розвиток почуття темпу, ритму, розумових здібностей та фантазії, вербальних та невербальних комунікативних навичок, виховання вольових якостей, розвиток загальної тонкої моторики та артикуляційної моторики.

Музикотерапія як навчальний процес включає:

- прослуховування музичних творів;
- ритмічні рухи під музику;
- поєднання музики та малювання.

Артикуляційна (виконується для розвитку рухливості, гнучкості та точності рухів мови) та пальчикова гімнастика виконуються під музику.

- Досвід показав, що робота з наряду музикотерапії може допомогти: покращити загальний емоційний стан дітей;
- покращити показники якості рухів (виразність, ритмічність, координацію, безперервний організаційний розвиток рухів);
- скоригувати розвиток почуттів, сприйняття тощо;

- стимуляція мовної функція;
- стандартизація фонетичної просодії (швидкість, тембр, ритм, виразність інтонації).

Всі етапи навчання включали розвиток фонематичного слуху (розрізнення твердості-м'якості, глухості-дзвінкості за артикуляцією і характеристикою). Перед дітьми постійно ставилися завдання, що вимагають порівняння тих чи інших звукових елементів слова. У процесі розвитку звуковимови одночасно, і на тому ж звуковому матеріалі планувалися вправи в аналізі звукового складу слова, а на більш пізніх етапах навчання – в написанні і читанні. За даними констатуючого експерименту про затримку в лексико-граматичному розвитку, в системі навчання передбачалися вправи, спрямовані на розширення і уточнення словника, усунення недоліків граматичного ладу мови, розвиток зв'язного мовлення.

Фронтальні фонетичні заняття передбачають засвоєння (автоматизацію) вимови раніше поставлених звуків в будь-яких фонетичних позиціях і активне використання їх в різних формах самостійної мови.

Індивідуальна – це основна форма роботи по виправленню звуковимови. Індивідуальні заняття дозволяють максимально забезпечити особистісно-орієнтований підхід до кожної дитини окремо.

При навчанні вимові використовувалися наступні методи.

Аналітико-синтетичний метод передбачає формування вимовних навичок роботи над цілим словом, що поєднується з відпрацюванням його елементів, тобто визначення кількості звуків в словах, їх послідовності, визначення місця звуку в слові, робота з омонімами.

Концентричний метод передбачає використання базових звуків для постановки інших.

Полісенсорний метод передбачає можливість максимально використовувати слух, зір, тактильно-вібраційні відчуття дитини. Використання дзеркала для зорового сприйняття артикуляційного укладу,

підключення тактовно-вібраційних відчуттів (одна рука відчуває вібрацію від гортані, інша відчуває струмінь повітря, що видихається).

Матеріалом для навчання вимові служать склади, слова, пропозиції, прислів'я та приказки, загадки, вірші, прозові тексти. Вимоги до відбору матеріалу:

- 1) повинен бути знайомий дітям за змістом і граматичним формам;
- 2) повинен відповідати фонетичній темі заняття – в його виборі при інших рівних умовах віддається перевага розмовній лексиці;
- 3) артикуляційні вправи повинні готувати мовні органи до вимови звуку.

При навчанні вимові широко використовуються спеціальні технічні засоби (презентації, аудіо апаратура), навчальні посібники (підручники з навчання вимові, таблиці, ілюстрації, іграшки, дидактичні ігри), спеціальне обладнання (дзеркало, логопедичні зонди, шпатель, зондозамінники). враховуючи провідну діяльність дітей у старшому дошкільному віці – ігрову перехідну в навчальну – завдання пропонувалися в навчальній та ігровій формі.

Питання методики логопедичної роботи з дітьми з порушенням мови розроблені Є. Архиповою, Г. Каше, Є. Мастюковою, І. Панченко, О. Правдіною, Г. Чиркіною, та ін. За рекомендаціями авторів і враховуючи структуру порушення при дизартрії, виявленої в ході констатуючого експерименту, доцільно планувати логопедичну роботу по трьох етапах.

1. Підготовчий етап включає в себе напрямки:

1) Корекція загальної моторики. З дітьми проводилися ігрові вправи, спрямовані на розвиток статичної і динамічної координації рухів, на розвиток довільного гальмування, на розвиток просторової організації рухового акту. Всім дітям експериментальної групи показані дані види робіт. Корекція загальної моторики проходила при виконанні фізхвилинок на заняттях.

2) Корекція дрібної моторики. Робота по формуванню кінестетичної і кінетичної основи рухів. У процесі формування кінестетичної основи рухів

руки кистей і пальців рук надаються різні позиції, які дитина відтворює з закритими очима (або за екраном). Застосовувалися наступні види робіт: масаж і самомасаж пальців і кистей рук; комплекси пальчикової гімнастики; підготовка руки до письма. Використовувалися посібники В. Коноваленко, О. Лазаренко, О. Новиковської.

3) Корекція лицьової моторики. Для усунення труднощів в диференційованих мимічних рухах проводилися вправи, спрямовані на формування здатності довільно виконувати диференційовані мимічні рухи і здійснювався контроль за ними. Вправи виконувалися в ігровій формі.

4) Корекція порушень артикуляційної моторики. Робота по формуванню кінестетичних відчуттів від органів артикуляційного апарату, особливо від губ і мови, так як їх чутливість порушена найбільше, так само велася робота по збільшенню сили і тривалості видиху. Використовувалися комплекси вправ Л. Лопатіної, Н. Серебрякової. Відбиралися вправи на розвиток тонких диференційованих рухів мови, які є базою для успішного засвоєння звуковимови. Всі вправи виконувалися з додатковою опорою на зоровий аналізатор – перед дзеркалом, зі схематичним зображенням руху, підключення руки.

5) Уточнення і розвиток фонематичного слуху. Робота проходить на матеріалі, що містить збережені звуки, в ігровій формі і може поєднуватися з фізичними вправами. Таким чином, ми спонукаємо дітей вслухатися у власну мову і мову оточуючих. У даної групи дітей у всіх 100% відзначаються порушення диференціації збережених у вимові фонем свистячих і шиплячих, дзвінких і глухих звуків. На даному етапі проводилася їх диференціація.

2. Вироблення нових умінь і навичок (вправи з підготовчого етапу ускладнюються і продовжуються):

1) Вироблення основних артикуляційних укладів (дорсального, какумінального, альвеолярного, піднебінного). Кожна з цих позицій визначається відповідно артикуляції свистячих, шиплячих, сонорних і піднебінних звуків. У експериментальної групи дітей поліморфне порушення

звуковимови – порушені свистячі, шиплячі, сонори. Оволодівши в першому етапі рядом артикуляційних рухів, на другому етапі переходимо до серії послідовних рухів, виконуваних чітко, перебільшено, з опорою на зоровий, слуховий, кінестетичний контроль. На даному етапі виконуються артикуляційні рухи, які стануть основою артикуляційного укладу досліджуваного звуку. Вироблення альвеолярного укладу проходила у всіх дітей.

2) Розвиток фонематичних процесів на необхідний звук. Розвиток фонематичних процесів для подальших етапів в роботі над звуками. Це сприяє розвитку моворухового і мовослухового аналізаторів, формуванню навичок аналізу і синтезу слів і більш швидкій і ефективній роботі при постановці і автоматизації порушених звуків.

3) Автоматизація звуків. Послідовність: в складах різної структури, де всі звуки вимовляються перебільшено, в словах різної складової структури, де закріплюється звук знаходиться в різних позиціях (на початку, в кінці, в середині); в реченні, насиченому контрольним звуком; в лексичному матеріалі повинні бути виключені звуки, які у дитини ще не закріплені.

Ті звуки у дітей, які знаходяться на етапі постановки, згодом будуть автоматизуватися.

4) Диференціація поставленого звуку у вимові з опозиційними фонемами. До даного етапу роботи можна переходити, тільки тоді, коли відпрацьовані обидва опозиційних звуки. 3. Введення набутих навичок у власну мову. Даний етап корекційної роботи з дітьми з порушенням мови триває весь період дошкільної освіти.

Висновок до розділу 3

На підставі проведеної корекційної роботи з дітьми дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти ми можемо зробити наступні висновки:

1. Корекційно-педагогічна робота була побудована з урахуванням отриманих даних констатуючого експерименту, включала роботу над корекцією як мовних, так і немовних функцій. Логопедична робота будувалася з урахуванням загальнопедагогічних і спеціальних принципів і проходила в 3 етапи: підготовчий, основний, заключний.

2. Складання та реалізація індивідуальної адаптованої освітньої програми та індивідуального освітнього маршруту для дітей з обмеженими можливостями здоров'я старшого дошкільного віку сприяє подоланню мовного дефекту.

3. Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми з ООП дала можливість створити ефективну систему навчання дітей з ООП, створити сприятливі умови для засвоєння матеріалу та отримання високих результатів в навчанні.

Отже, діти старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами, такими, як важкі порушення мови, затримка психічного розвитку, мають особливості пізнавальної діяльності, мови, емоційно-вольової сфери, які обумовлюють слабкість функціонального базису, що забезпечує подальшу навчальну діяльність в комунікативному, регулятивному, пізнавальному, особистісному компонентах. Таким чином, для них в процесі організації інклюзивної освіти необхідно створювати спеціальні умови, одним з основних є розробка індивідуальних адаптованих освітніх програм, з обов'язковим розділом корекції і розвитку мови.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження було зроблено наступні висновки.

1. Визначені теоретичні аспекти інноваційних технологій у виховному процесі, а саме було з'ясовано, що інновації – це впровадження нового у щонебудь. Нові форми, методи і навички в різних областях, а саме в галузі освіти і науки. Так, будь-які соціальні та економічні впровадження можна приймати за інновації, до того часу, поки вони не отримали масовість, тобто послідовність поширення.

Використання в педагогічній діяльності різних освітніх технологій дозволяє педагогам підвищити мотивацію дітей, практичну спрямованість занять, а, отже, домагатися гарантованих запланованих результатів у своїй педагогічній діяльності..

Інноваційна педагогічна технологія виявляє систему значущих умінь педагогів по організації впливу на того, хто навчається, пропонує спосіб осмислення технологічності педагогічної діяльності.

2. Виокремлено специфіку роботи вихователя та асистента вихователя в дошкільному навчальному закладі.

Вихователь ЗДО – фахівець і працівник дошкільного закладу, в чій обов'язки входить забезпечення всебічного розвитку дітей, навчання і виховання. Відвідування ЗДО – перша ступінь обов'язкової загальної освіти в Україні.

В ході аналізу літератури з проблеми дослідження були проаналізовані основні документи, що регулюють організацію дошкільної освіти в Україні, основні освітні програми, адаптовані основні освітні програми дошкільних освітніх установ для дітей з важкими порушеннями мови. Програми мають схожу структуру, при цьому адаптовані включають обов'язковий корекційний компонент, що враховує специфіку порушень.

3. Досліджено впровадження інноваційних педагогічних технологій в ЗДО «Чайка».

Організація освітнього процесу ЗДО «Чайка» будується на основі річного плану, що розробляється самостійно відповідно до основної загальноосвітньої програми – освітньої програми дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток особистості, мотивації і здібностей дітей в різних видах діяльності

У процесі констатувального експерименту нами було встановлено, що досліджувана група дітей характеризується наявністю порушень в реалізації мовних та немовних функцій, поліморфним порушенням звуковимови, порушенням фонематичних процесів, лексики і граматики, мовного спілкування з дорослими і дітьми, процесу практичного оволодіння нормами мови.

Під час роботи з дітьми асистенти вихователя впроваджували інноваційні технології для створення позитивної атмосфери, довірливих відносин дітей з дорослими.

Асистентами вихователя було визначено, які з технологій являються найбільш успішними для кращого подолання мовленнєвих порушень.

4. Запропоновані шляхи вдосконалення роботи асистента вихователя в групі компенсу чого типу.

В результаті логопедичних занять спостерігалася позитивна динаміка в розвитку всіх структурних компонентів мовної системи, а так само немовних функцій. Завдяки проведеній роботі батьки, педагоги і фахівці дитячого садка виступили повноцінними суб'єктами корекційно-освітнього процесу; у них підвищилася теоретична і практична логопедична і психолого-педагогічна компетентність, конструктивна активність в корекції, розвитку, вихованні та освіті дітей з особливими освітніми потребами.

Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми з ООП дала можливість створити ефективну систему навчання дітей з ООП, створити

сприятливі умови для засвоєння матеріалу та отримання високих результатів в навчанні.

Були розроблені методичні рекомендації по використанню інноваційних технологій для роботи асистента вихователя.

Наявність позитивної динаміки у дітей з особливими освітніми потребами дозволяє зробити висновок про те, що в дослідженні досягнута поставлена мета, вирішені намічені завдання, а також доведена актуальність дослідження роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учебное пособие для студентов вузов. М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга. 2000. 624 с.
3. Андрущенко О.О. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі. Дитина з особливими потребами. 2016. № 2. С. 5-8
4. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч-метод. посіб. Дятленко Н. М. та ін., за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди». 2015. 172 с.
5. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник А.А. Колупаєвої. Харків: Ранок. 2019. 216 с.
6. Атемаскина Ю.В. Современные педагогические технологии в ДОУ. М.: Детство-Пресс. 2011. 112 с.
7. Бабійчук Т. Організація освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Методист. 2018. № 10. С. 28-35
8. Бех І. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-методологічні засади: Навч.-метод. посібник. К.: Либідь. 2003. 280 с.
9. Биков В. Ю. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології. Київ : Атака. 2006. 288 с.
10. Бондар В. Історія олігофренопедагогіки : підручник. К. : Знання. 2007. 376 с.
11. Бондар В. Освіта дітей з особливими потребами: пошуки та перспективи [Електронний ресурс]. Режим доступу: refsmarket.com.ua/moreinfo.php?diplomID=20644.

12. Бородина О.Н. Методическое сопровождение инновационной деятельности педагогов дошкольного образования. Учитель Кузбасса. 2014. №1. С. 8-11.
13. Бутова А. Педагогічні інновації в дошкільній освіті. *Дошкільне виховання*. 2009. №7. С. 13
14. Василенко О. М. Соціально-педагогічна діяльність у закладах освіти. Харків: Крок. 2003. 53 с.
15. Волкова К.С. Підготовка вчителів до роботи в інклюзивному закладі як шлях подолання перепон у навчанні особливих дітей. *Дитина з особливими потребами*. 2016. № 10. С. 4-8
16. Волосовец Т. В. Инклюзивная практика в дошкольном образовании: пособие для педагогов дошкольных учреждений. М.: Мозаика-синтез. 2011. 200 с.
17. Волошин О. Практичні аспекти розвитку інклюзивної освіти: методика складання індивідуальної програми розвитку для дитини з особливими освітніми потребами. *Джерела*. 2014. № 1-4. С. 30-34
18. Волошина О. Підготовка майбутніх учителів до навчально-виховної роботи в умовах інклюзивного середовища. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2017. № 1. С. 31-39
19. Галіціна Л. Інноваційна діяльність ЗНЗ. К.: Вид. дім «Шкільний світ»: Вид. Л. Галіціна. 2005. 128 с.
20. Дебердеева Т.Н. Новое значение образования в информационном обществе. *Инновации в образовании*. 2005. № 3. 79 с.
21. Дегтяренко Т. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами : навч. посібник для студ. ВНЗ; МОН України; Сумський держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка. Суми : Університет. кн. 2008. 304 с.
22. Дефектологічний словник: навчальний посібник. за ред. В.І. Бондаря, В.М. Синьова. К.: мп «Леся». 2011. 528 с.

23. Дивнич Л. Соціалізація дитини з особливими потребами: соціально-педагогічна діяльність як спосіб супроводження процесу соціалізації. *Соціальний педагог*. 2018. №12. С. 7-10.

24. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

25. Євтух М.Б. Педагогічна психологія: Підручник. К.: ТОВ «Інтердрук». 2014. 420 с.

26. Іващенко Н. Інклюзія й дефектологія: сутність і характеристика: щодо питання інтеграції дітей з особливими потребами. *Методист*. 2017. № 10. С. 21-30

27. Захарчук М. Є. Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>.

28. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: навч-метод. посіб. Кол. авторів: Патрикєєва О. О., та ін. під заг. ред.. В. І. Шинкаренко. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2011. 110 с.

29. Інклюзивний клас : асистенти вчителя допомагають учням з особливими освітніми потребами. URL: <https://studway.com.ua/inklyuzivniyklas/>

30. Інклюзивне та інтегроване навчання: стан, проблеми і перспективи: збірник наукових праць. За загальною редакцією акад. І.Ф. Прокопенка Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; «Мітра». 2019. 198 с.

31. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків. Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ. 2016. 68 с.

32. Інклюзивне навчання: досвід упровадження. упоряд. А. Колупаєва. К. : Шкільний світ 2015. 200 с.

33. Клепко С.Ф. Наукова робота і управління знаннями: Навчальний посібник. Полтава: ПОППО. 2005. 201 с.

34. Колупаєва А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник / А. Колупаєва . О.Таранченко .Харків : Ранок. 2019. 304 с.
35. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. К. 2008. 126 с.
36. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія]. К. : «Самміт–Книга». 2009. 326 с.
37. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Ранок. 2019. 304 с.
38. Кононко О. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). К. : Стилос. 2000. 258 с.
39. Косарева Г. М. Основи формування інклюзивної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 65. С. 330-335.
40. Крутій К. Інноваційна діяльність у сучасному навчальному закладі: методичний аспект. Запоріжжя : Ліпс ЛТД. 2008. 128 с.
41. Кузь В. Г. Нова освітня парадигма – нові освітні технології. Педагогіка і психологія. 2011. № 2. С. 28-36.
42. Кулик В. Діти з ООП. Організація інклюзивного навчання. Дефектолог. 2019. № 2.
43. Куш О.В. Нова українська школа: педагогічна свобода вчителя, безпечний шкільний простір. *Педагогічна майстерня*. 2018. № 4.
44. Лазарев В.С. Управление инновациями в школе [Текст] : учебное пособие. М. Центр пед. образования. 2008. 351 с.
45. Ленів З. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 19: корекційна

педагогіка та спеціальна психологія. К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 28. С. 119-125

46. Лихачев Б.Т. Педагогіка: Курс лекцій. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Юрайт-М, 2001. 607 с.

47. Логопедія : підруч. для студ. ВНЗ. за ред. М. К. Шеремет; МОН України. 2-ге вид. перер. та доп. К. : Слово. 2010. 672 с.

48. Луценко І. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі. *Особлива дитина : навчання і виховання*. 2017. № 4. 20 с.

49. Луценко І. Правові аспекти запровадження інклюзивної освіти в Україні. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 4. С. 8-17

50. Любімова А. Впровадження інклюзивної освіти : управлінський аспект К.: Видавнича група «Шкільний світ». 2018. 144 с.

51. Маланчій В. Організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Початкова школа. 2014. № 4.

52. Малярчук А. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів [дисграфія]: навч. посіб. К.: Літер. 2008. 336 с.

53. Мариновська О. Науково-методичний супровід освітніх інновацій: наук.-метод. зб. Івано-Франківськ : ОІППО. 2007. С. 84-125.

54. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки : навч-метод. посіб. для студ. напряму підг. «Дошкільна освіта». Вид. 2-ге. Київ. ун-тім. Бориса Грінченка. 2011. 288 с.

55. Масловська Ю.С. Психологічні аспекти інклюзивної освіти. Управління школою. 2015. № 25-27. С. 76-95

56. Мігалуш А. О. Інклюзивна освіта – шлях до всебічного розвитку дітей. Соціальний захист. 2009. № 1. С. 15

57. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник]. Кам'янецьПодільський. 2016. 164 с.

58. Одайський С. Інноваційні технології у навчанні та вихованні. *Професійно-технічна освіта*. 2011. № 2. С. 26-27.

59. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. Навчально-методичний посібник Компанець Н. М., Луценко І. В., Коваль Л. В. Київ : Видавнича група «Атопол». 2018. 100 с.
60. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навч-метод. посіб. за заг. ред. М. А. Порошенко та ін. К. 2018. 252 с.
61. Організація інклюзивних груп у ЗДО: методичні рекомендації. *Соціальний педагог*. 2019. № 8. С. 17-24
62. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: збірник наукових праць. Вип.5. за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої. Кіровоград : Імекс-ЛТД. 2014. 264 с.
63. Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии. Активное обучение. М.: Академия. 2009. 192 с.
64. Пацай Т. Організація та проведення інклюзивного навчання : методичні рекомендації на допомогу керівникам ЗНЗ, педагогічним працівникам, батькам. *Дефектолог*. 2017. № 2. С. 8-23
65. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К.: Видавничий дім «Слово». 2004. 616 с.
66. Піроженко Т. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Тернопіль : Мандрівець. 2010. 136 с.
67. Подласый, И. П. Педагогика [Текст]: учебник. М.: Юрайт. Высшее образование. 2014. 468 с.
68. Поляков С.Д. Педагогическая инноватика: от идеи до практики. М.: Педагогический поиск. 2007. 167 с.
69. Поташник, М.М. Управление инновационными процессами в образовании [Текст] монографія. М. 2008. 352 с.
70. Родименко І. М. Сучасний погляд на навчання дітей з особливими потребами. *Нива знань*. 2004. № 2. С. 8-12.
71. Слостенин В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. М. Издательский центр. «Академия». 2002. 576 с.

72. Стадник Л. Дитина з особливим психічним розвитком. Процес соціалізації в інклюзивній групі. *Соціальний педагог*. 2018. № 5. С. 23-32
73. Таранченко О. Стратегія сучасного викладання: надання підтримки учням з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. *Початкова школа*. 2013. № 4. С. 51-54.
74. Ткаченко Н.А. Інклюзивне навчання. *Дитина з особливими потребами*. 2015. № 1. С. 3-5
75. Ткаченко І. С. Інноваційні технології в роботі асистента вихователя в групах компенсуючого типу. *Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців : зб. наукових праць : вип. 9. Т.1. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021 С. 134-140.*
76. Ткаченко І. Інноваційні технології в роботі асистента вихователя в групах компенсуючого типу. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали VI Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (24 листопада 2021 року, м. Суми). Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021.*
77. Управління інноваційною діяльністю в умовах глобалізації: монографія; за заг. ред. д. держ. упр., мпроф. М.А. Латиніна. Х.: вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр». 2012. 312 с.
78. Фролова Т. М. Инновационные технологии методической работы в ДОУ [Электронный ресурс] URL : informio.ru.
79. Холодницька К. Інклюзивне навчання в дошкільних закладах : особливості впровадження. *Соціальний педагог*. 2018. № 3. С. 18-29
80. Шевців З. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ: ЦУЛ. 2017. 248 с.